

Яка відплата для «кротів»?

Топові зрадники,
ідейні навідники
— під прицілом
Феміди не всі
» стор. 4

Небесна стійкість

Росіяни, руйнуючи теплові та
гідроелектростанції, навіть не
сподівалися, що таке варварство зможе
пришвидшити перехід України до
відновлюваних джерел енергії
» стор. 2

Пані на «Слоні»

Хтось, побачивши жінку
за кермом пасажирського
автобуса, кричить «ура!»,
а комусь відбирає дар
мови
» стор. 6

Україна молода

Середа, 31 липня 2024 року

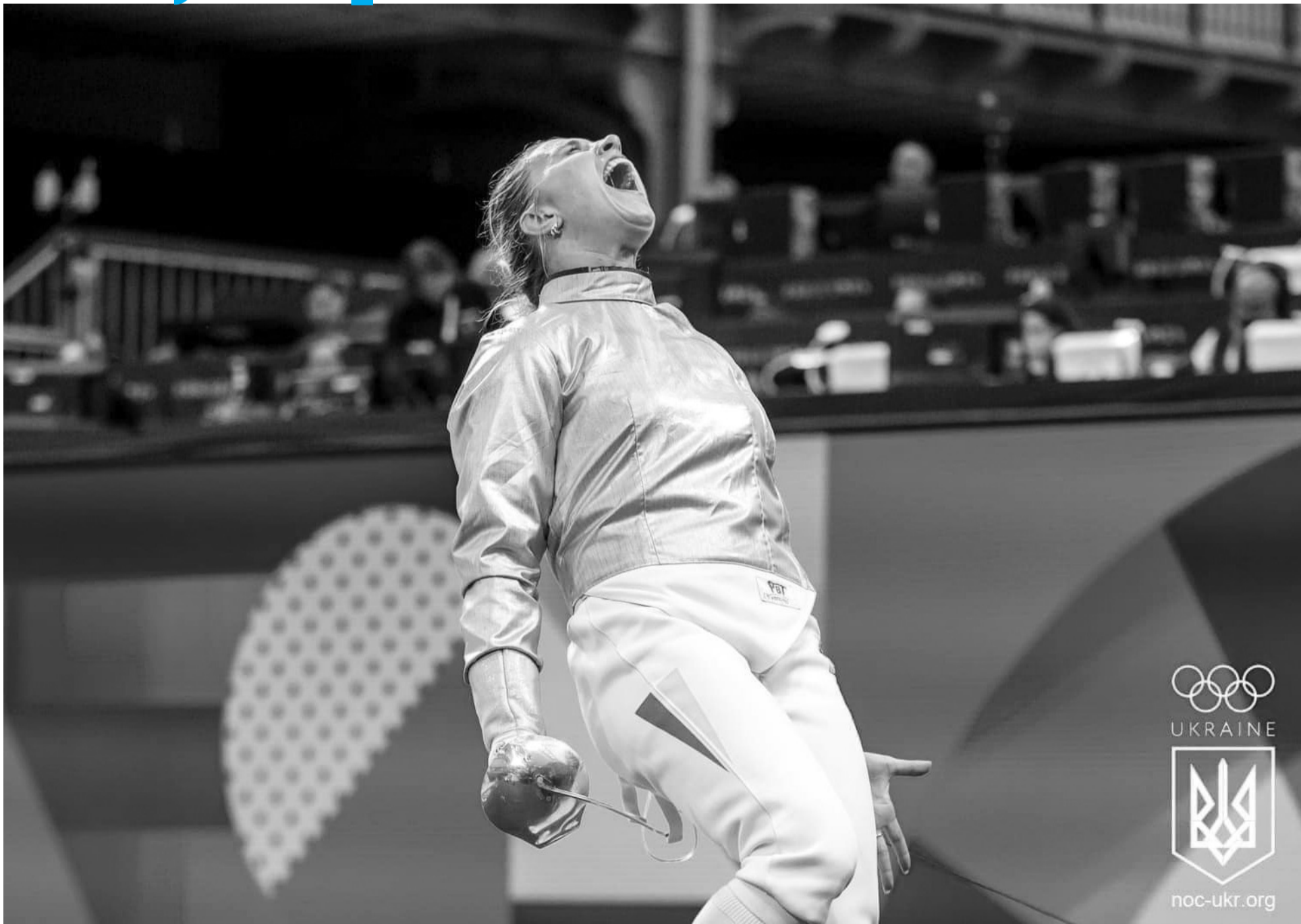
№31 (5995)

Учорашні курси
НБУ:
1 \$ = 41,047 грн
1 € = 44,405 грн

«Я робила те, що вмію»

Першу медаль
Олімпійських
ігор у Парижі для
української збірної
принесла легендарна
шаблістка
з Миколаєва
» стор. 15

Наша неперевершена Ольга Харлан продемонструвала неймовірну волю до перемоги.
Фото з сайту noc-ukr.org.

Максим Тимченко
генеральний директор компанії ДТЕК

«Лише однією ракетою можна знищити вугільну електростанцію потужністю 300 МВт. Але їм (москалям. — Ред.) потрібно 50 ракет, щоб знищити таку саму потужність вітрової електростанції».

■ АЛЬТЕРНАТИВА

Небесна стійкість

Росіяни, руйнуючи теплові та гідроелектростанції, навіть не сподівалися, що таке варварство пришвидшить перехід України до відновлюваних джерел енергії

Наталія НАПАДОВСЬКА

Оскільки росія намагається досягти серйозних успіхів на полі бою, лінії електропередачі стали новою лінією фронту, пише The Economist.

Максим Тимченко, генеральний директор компанії ДТЕК, яка керує більшістю неатомних електростанцій України, каже, що цього року 90% їхніх генеруючих потужностей було зруйновано. Хвилі атак з березня були спрямовані на теплові та гідроелектростанції, а також — уперше — на установки сонячної енергії.

Перед вторгненням генеруючі потужності України становили 36 гігават (ГВт) електроенергії. Наприкінці 2022 року москва націлилася на нашу електроенергетичну інфраструктуру, і половина цієї потужності вже була втрачена — окупована, зруйнована або пошкоджена — до того, як атаки поновилися цього року.

Українські енергетики зробили неймовірно: минулої зими вони зберегли світло, відновивши потужність майже до 18 ГВт, необхідних на той час. Але цьогорічні атаки знищили 9 ГВт потужності. Практично все, що залишилося, — це атомні електростанції, на які росіяни утримуються нападати. Зараз Україна імпортує 1,7 ГВт з ЄС, згідно з більш оптимістичними прогнозами, це може бути збільшено приблизно до 2 ГВт. У короткостроковій перспективі є певна надія, що пошкоджені електростанції можна буде відремонтувати до зими настільки, щоб виробляти ще 2-3 ГВт потужності. Українські інженери нишпорять по Європі в пошуках уживаного обладнання зі списаних електростанцій радянського типу.

Відносно дешевим проміжним заходом може стати ремонт існуючих ТЕС. Але навіть без війни Україні потрібно було б переорієнтувати свою енергетичну політику, відмовляючись від вугільних електростанцій. Уряд вирішив інвестувати в атомну енергетику, оголосивши, що чотири нові реактори мають бути побудовані на Хмельницькій, одній з трьох атомних електростанцій, які перебувають під контролем України і виробляють більшу частину електроенергії (четверту, у Запоріжжі, контролюють російські окупанти).

Українські енергетичні аналітики переконані, що інвестувати у створення нових реакторів — така собі ідея. «Вони витрачають гроші на те, що нам не потрібно, — каже Володимир Омельченко, експерт Центру Разумкова. — На мою думку, це дуже погане рішення. Схоже на спосіб зв'язати багато грошей, інвестуючи в проект протягом

десяти років (збудувати реактор з нуля бігом не вийде — інколи це займає до 15 років. — Ред.)».

Тим часом місцеві муніципалітети, відчайдушно прагнучи забезпечити взимку критично важливі послуги з опалення та водопостачання, децентралізують виробництво електроенергії, встановлюючи мініелектростанції у формі сучасних, ефективних газових турбін, які мають потужність від 5 до 70 мегават (МВт). Ці мініелектростанції можна підключати локально, але малоімовірно, що до прийдешньої зими можна буде встановити їх достатню кількість, щоб подолати загальнонаціональний структурний дефіцит електроенергії. Вітер і сонце можуть додати трохи більше.

«Іронія цього руйнування та цієї війни полягає в тому, що вони прискорили декарбонізацію (заходи, які покликані скоротити викиди парникових газів. — Ред.) енергетичної галузі України», — висловлює парадоксальну думку пан Тимченко. І наводить приклад: коли російська ракета влучила в одну з ДТЕКівських сонячних панелей, пошкодження вдалося усунути всього за чотири дні. Вітер і сонце — це не просто екологічні варіанти, вони стратегічно стійкі. «Лише однією ракетою можна знищити вугільну електростанцію потужністю 300 МВт, — додає пан Тимченко. — Але їм (москалям. — Ред.) потрібно 50 ракет, щоб знищити таку саму потужність вітрової електростанції».

До речі, минулого року компанія ДТЕК завершила будівництво вітрової електростанції потужністю 114 МВт лише за 100 км від лінії фронту.

Хоч би які нові проекти з'являлися в мережі, Україні терміново потрібно більше електроенергії цієї зими, буквально за кілька місяців. Надто мало часу та надто мало мільярдів доларів, необхідних для встановлення кількох сотень невеличких електростанцій, реконструкції розбомблених енергетичних об'єктів або будівництва вітрових та сонячних електростанцій. Постійні відключення електроенергії будуть звичним явищем.

Українці вже навчилися адаптуватися до дефіциту електроенергії. Малі підприємства мають дизельні генератори. Заводи середнього розміру інвестували в газові турбіни і навіть можуть продавати свої надлишки в національну енергомережу. Кафе відкриті для коворкінгу. В усіх будівлях є генератори для живлення ліфтів. Люди купують елементи живлення, які можна заряджати та використовувати вдома для роботи Wi-Fi та USB-лампи. Але на українців усе одно чекають важкі випробування. ■

■ НА ФРОНТІ

Квіточки для «визволителів»?

Замість того щоб рити окопи, комунальники у прифронтовому Покровську впорядковують клумби

Лариса САЛІМОНОВИЧ

Уміла тактика окупантів дозволяє їм упевнено просуватися вперед на донецькому напрямку. «Росіяни промацують позиції, щоб побачити, чи утримується батальйон, чи відступає, — прокоментував ситуацію військовий аналітик державного Національного інституту стратегічних досліджень в Україні Микола Белесков. — Знайшовши ослаблені батальйони і бригади, вони тіснять їх, попри втрати». У хід ідуть десятки солдатів і бронетехніка. Для прикладу експерт навіть втрату села Прогрес поблизу Покровська. Причиною швидкого просування кацапів спеціалісти називають хаотичний відступ та невмілу ротацію наших бійців.

На цій ділянці фронту відбуваються і зовсім дивні речі. Військовий ЗСУ Андрій Серган розмістив у соцмережах відео, де комунальники того ж таки Покровська спокійно висаджують квіти. «За 20 кілометрів від міста стоять вс рф, — каже він. — А у цей час 30-40 осіб і трактор риють не окопи, а приводять до ладу клумби».

На думку фронтовика, по-

яснити ці дії можна лише двома причинами: або місцева влада хоче максимально швидко «роздерибанити» все, що є в бюджеті, або вже «готують квіти «визволителям». Схожу картину свого часу військові бачили у Бахмуті та Авдіївці, які на сьогодні вже окуповані.

На Харківському напрямку теж неспокійно. Геолокаційні кадри від 28 липня показують, що ЗСУ завдали удару з безпілотною по великій купі боеприпасів у східній частині агрегатного заводу в центрі Вовчанська. На думку аналітиків, це вказує на те, що росіяни, ймовірно, захопили весь завод. Однак неясно, коли це сталося.

Водночас українські БПЛА встановили новий рекорд дальності польоту, уразивши бомбардувальник Ту-22М3 на аеродромі «Олень». Це летовище розташоване поблизу Мурманська за 2 тисячі кілометрів від кордону. Для атаки ЗСУ могли залучити знамениті безпілотної «Лютій» та «Бобер», які вміло обходять ворожу ППО.

«Аби досягти такого ефекту, військові насичують угруповання дронів для масованих ударів різномірними БПЛА,

кожен із яких має своє завдання, — повідомив Радіо Свобода директор із розвитку Defense Express Валерій Ряхих. — Більшість з них спрямована на переважання ППО росіян і відволікання її уваги, прикриваючи інші безпілотної, котрі проходять цю територію приховано, на низьких висотах у режимі радіомовчання, щоб завдати удару по цілі».

Минулої доби Сили оборони України потужно вдарили і по кількох тягових електростанціях, що розташовані у Курській області. «Як результат, фіксуються перебої з електропостачанням у Поніровському, Курському та Солнцевському районах, — повідомив Генштаб. — Ураження здійснювали сили і засоби Центру спеціальних операцій «А» Служби безпеки України у взаємодії з іншими складовими Сил оборони».

У Генштабі зазначили, що російська промисловість, яка працює на війну проти України, є законною цілью для наших військ. Уражені енергооб'єкти, серед іншого, забезпечують функціонування залізниць рф, яка здійснює перевезення озброєння та військової техніки для підтримки своєї окупаційної армії. ■

■ ГЕРОЯМ — СЛАВА!

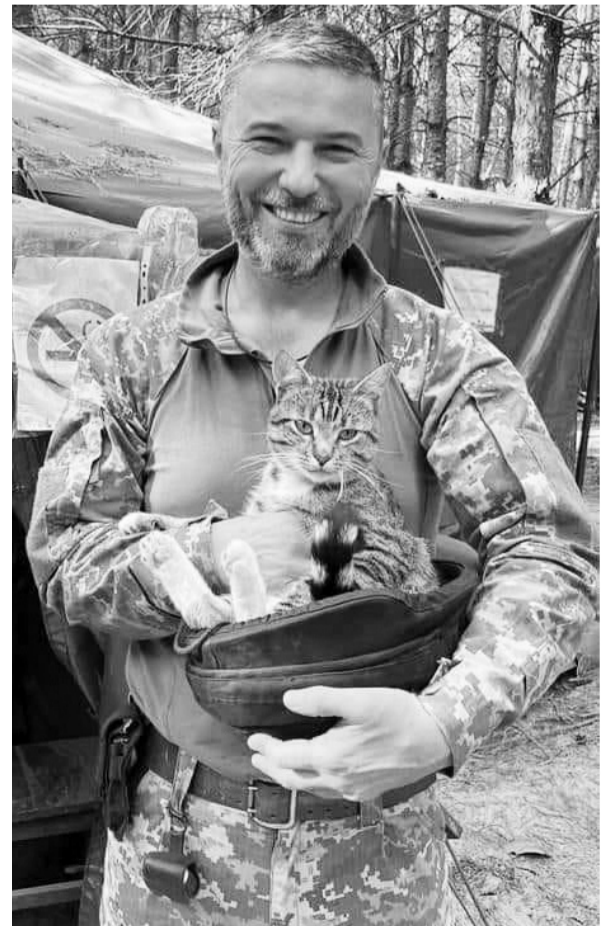
«Дух, що тіло рве до бою»

На війні загинув колишній міський голова Умані Олександр Цебрій

Людмила НІКІТЕНКО

Тяжка втрата для Черкащини: на війні загинув колишній міський голова Умані Олександр Цебрій, який очолював місто 5 років поспіль — з 2015-го по 2020 роки. Йому було 50 років. За словами голови Черкаської ОВА Ігоря Табурця, Олександр Цебрій став у стрій із перших днів повномасштабної війни. «Славний воїн. Сміливець. Надійний побратим. Командир кулеметного взводу. Молодший сержант. Співчуття родині! Співчуття 58-й окремій мотопіхотній бригаді імені гетьмана Івана Виговського. Вічна пам'ять Герою», — зазначає очільник Черкащини.

Як говорить народний депутат Сергій Рудик, який нині захищає Україну в ЗСУ, Олександр Цебрій загинув на Запорізькому напрямку. «Ми з Сашком дружили багато років, а в останній час служили на одному напрямку. Постійно зв'язувалися, жартували. Буквально кілька тижнів тому були поруч, буквально за пару метрів. Він побачив мій допис із села Комарі у Волноваському районі, телефонує, як же так, я був там буквально за кілька кроків... Вже кави не поп'ємо і не поговорим», — розповідає пан Сергій. Він каже, що Олександр Цебрій «був дуже крутим і справжнім. Він не просто воював, а буквально не виходив із самого-самого передка, кілька місяців тому отримав нагороду «За мужність» 3-го ступеня. «Такі, як він, є (не можу і не хочу говорити — були) ядром нашої нації. Спочивай з миром, друже, і приглядай там за нами», — підсумовує Сергій Рудик. ■

Колишній міський голова Умані Олександр Цебрій став на захист України з перших днів повномасштабної війни. Фото з ФБ.

Олеся МАЗУРКОВА
Відень

Минуло два роки з моменту скоєння терористичного акту росіян в Оленівці — окупованому селищі Донецької області, де ворог утримував українських військовополонених. Розслідування з цього приводу досі ведеться, хоча всі докази вини росії давним-давно зібрано, хоч би як нахабно вона намагалася приховати злочин.

У Відні, столиці Австрії, відбувся мирний мітинг із нагадуванням про роковини трагедії, на який прийшли близько 50 людей. Організатори влаштували промовисту інсталяцію — шість білих стільців із закривавленими крилами янголів. Між ними — свічки, багато свічок різних розмірів та кольорів, а також плюшева білочка. Усе це обнесли колючим дротом, який символізує таку страшну й непередбачувану річ — полон. Ця інсталяція кричала світові, що наші воїни, наші ангели були кровожерливо закатовані нацією, представники якої досі можуть вільно пересуватися вашими вулицями, працювати з вами в одній компанії чи навіть їхати в одному з вами вагоні. Нацією, яка не понесла жодного покарання за вбивство понад 50 полонених, які добровільно склали зброю.

А ті ув'язнені, які пережили вибух, досі перебувають у лапах росії, їхня доля нам не відома, та ми все одно чекаємо бодай якоїсь звістки. Дружини полонених продовжують збирати мітинги по всьому світу, аби цей самий світ пам'ятав, хто колись може стати на його порозі з бажанням «асвабідіть».

«Оленівка — ніколи знову», «Полон убиває», «Путін — воєнний злочинець» — такі плакати німецькою мовою протестувальники тримали в руках. Іноземці роздивлялися, хтось фотографував, та переважна більшість проходила повз — локація мітингу виявилася не найкращим вибором. Вулиця кишла туристами, що не знали німецької мови й, відповідно, не могли зрозуміти суті написаного. Звідкільсь навіть виліз росіянин і почав щось буркотіти, та невдовзі поповз назад до своєї нори, коли його помітили мітингувальники й наказали забиратися геть. Серед них були не лише українці: поміж українських прапорів майорів стяг Ічкерії — як мовчазна підтримка: у 1994 році росія вторглася на територію Чечні й станом на 2023 рік убила понад 255 тисяч осіб, 42 тисячі з яких — діти.

Нинішній президент Чечні Рамзан Кадиров — відвертий прихильник росії й не соромиться такого статусу. Він нама-

■ ШОБ ПАМ'ЯТАЛИ

Полон убиває

Мітинг у Відні нагадав про теракт в Оленівці

Навіть діти знають, що росія — країна-вбивця.
Фото автора.

гається представити російсько-українську війну як «джихад» (боротьба за те, що є для мусульманина «найблагодійнішою і найвищою метою») та закликає чеченців брати в ній участь.

Та на іншому боці медалі Адам Осмаєв — чеченський доброволець, командир батальйону імені Джохара Дудаєва, бійці якого беруть участь у бойових діях на сході України, підтримуючи українських військових. У 2012 році в Одесі його було затримано за підозрою в підготовці замаху на посадових осіб росії, серед яких був і путін. Чоловікові загрожувало до 20 років ув'язнення, однак передача

Адама Осмаєва росії не відбулася — захист домігся виконання рішення Європейського суду з прав людини, який зупинив цей процес.

Після виходу із СІЗО 2014 року Осмаєв одразу добровільно приєднався до міжнародного миротворчого батальйону ім. Джохара Дудаєва, а в 2021 році отримав українське громадянство.

«Любі українці, будь ласка, не ставтеся до цих людей (які воюють на боці росії) як до чеченців, — закликає він у поширеному в соцмережах відео 2022 року, — справжні чеченці стоять на вашому боці».

■ А ТИМ ЧАСОМ...

Цей мітинг видався мені показовим: ми звинувачуємо європейців у тому, що вони не зацікавлені в російсько-українській війні, та водночас на мирне зібрання, заздалегідь заплановане на вечір неділі, приходять пів сотні українців, коли, за даними міністра внутрішніх справ Австрії Герхарда Карнера, в Австрії зареєстровано 51 тисячу вимушених українських переселенців. Удома ситуація краща: у Львові зібралось 500 людей, аби вшанувати пам'ять загиблих та нагадати, що бійці полку «Азов» усе ще в полоні.

Наша країна досі чекає прийняття законопроекту №10188: «Про вшанування пам'яті Захисників і Захисниць України, учасників добровільних формувань та цивільних осіб, які були страчені, закатовані або загинули в полоні», в якому пропонується відзначати День скорботи та вшанування пам'яті Захисників та Захисниць 28 липня — у переддень спланованого російськими вбивцями вибуху в стінах колонії, де утримували військових, серед яких були полонені бригади «Азов».

■ СПІВЧУТТЯ

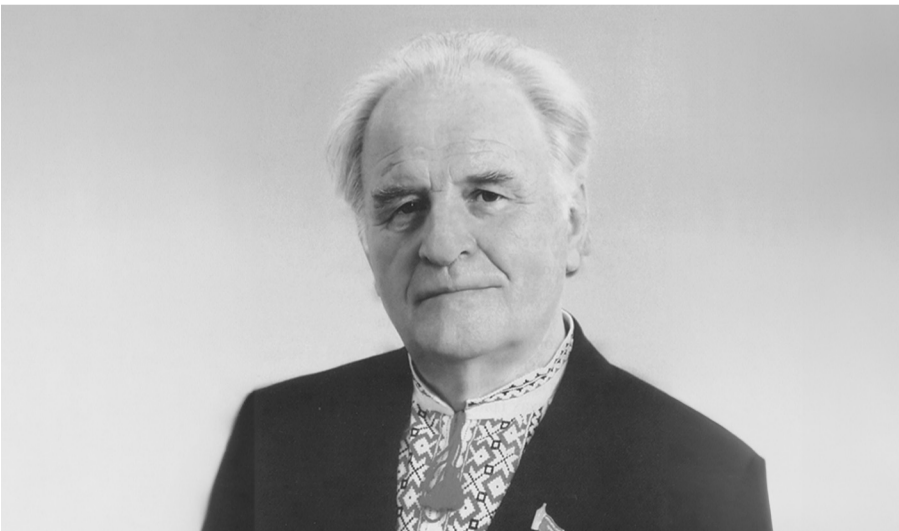
Світлої пам'яті Бориса Войцехівського — людини, яка жила Україною

З глибоким сумом повідомляємо, що 24 липня 2024 року на 90-му році життя відійшов у вічність Борис Михайлович Войцехівський — видатний громадський діяч, правник, журналіст, письменник та невтомний хранитель української культурної спадщини.

Борис Михайлович прожив яскраве і насичене життя, присвятивши його служінню Україні та її народу. Від прокурора до генерала юстиції, він завжди стояв на захисті прав і свобод людини. Але справжньою пристрастю його життя стали збереження і популяризація української культури.

Неможливо переоцінити внесок Бориса Михайловича у вшанування пам'яті Григорія Сковороди й Тараса Шевченка. Завдяки його невтомній праці було створено десятки світлиць, проведено виставки, фестивалі та форуми, видано книги. Його ініціативи сприяли поверненню забутих імен та збереженню історичної пам'яті.

Борис Михайлович був справжнім патріотом, який до останніх днів ві-

рив у перемогу України. Він надихав усіх нас словами Сковороди про мужність та відвагу в захисті Батьківщини.

Ми втратили людину виняткової енергії, відданості та любові до України. Його справи та ідеї житимуть і надихатимуть наступні покоління. Висловлюємо щирі співчуття ро-

дині та близьким. Світла пам'ять про Бориса Михайловича Войцехівського назавжди залишиться в наших серцях.

Національна спілка журналістів України, Редакційна колегія наукового щорічника «Україна дипломатична»

■ ДОПОМОГА

Ремонт від Шона Пенна

Благодійна організація американського актора допомагає невеликій громаді облаштувати житло для переселенців

Лариса САЛІМОНОВИЧ
Тернопільська область

У містечку Копичинці жителів східних та південних регіонів, які тікали від війни, почали приймати з перших днів повномасштабного вторгнення. Спочатку для вимушених переселенців виділили приміщення дитячого садка, а згодом відремонтували 30 приватних будинків, у яких ніхто не жив. Участь в обох проектах, разом з іншими спонсорами, брала благодійна організація CORE, заснована відомим американським актором Шоном Пенном.

Ідея розселити приїжджих в окреме житло виникла у команди мера Богдана Келічавого саме тому, що там компактно проживання ВПО не вважають доцільним вирішенням проблеми. Нині, коли багато українців виїхало за кордон, тиллові регіони буквально ведуть боротьбу за людей, які готові осісти на нових місцях надовго, а то й назавжди. Дах над головою — один з варіантів вирішення цієї проблеми. «Фінансування модульних містечок — це найгірше, що може бути для інтеграції, тому що родини залишаються у своїй «бульбашці», — каже пан Богдан. — А так люди заселяються у будинок, де у них є місцеві сусіди, які розповідають їм про традиції Галичини. Потім переселенці беруть участь у культурних заходах, шукають роботу і зрештою стають соціально активними».

Спочатку у громаді склали список родин, які були готові прихистити у себе приїжджих. Але потім з'явилася ідея відремонтувати будинки, де зараз ніхто не живе, за умови, що їхні власники дозволять переселенцям рік користуватися цим житлом без сплати оренди. Далі сторони зможуть подовжити договори на прийнятних для них умовах.

Ця ідея зацікавила представників CORE, тому благодійна організація виділила на ремонт 110 тисяч доларів. Сьогодні там уже проживає 130 людей. Аби вивчити ситуацію на місці, до Копичинців приїздила виконавча директорка Енн Лі. У громаді жартують, що важливішою за неї у згаданій структурі є хіба що сам Шон Пенн, на візит якого місцеві жителі теж чекають з нетерпінням. До слова, співпраця тернопільського містечка з CORE триває вже не перший рік. Раніше американці спонсорували облаштування дитсадка у колективний центр.

За словами мера, особливістю їхньої громади є той факт, що у ній немає нічого особливого з точки зору наповнення бюджету. Але тут знайшли власну родзинку, налагодивши тісну співпрацю з фінансовими донорами й європейськими містами-побратимами. «Наша країна обрала євроінтеграцію, і росія нас теж штовхає у цьому ж напрямку, — каже він. — Отож ми повинні контактувати з євромістами, налагоджуючи горизонтальну співпрацю. Короткострокова ціль — «гуманітарка» плюс розвиток довгострокових проектів. Ми обрали шлях створення єдиної європейської спільноти».

За два роки Копичинецька громада налагодила побратимські зв'язки з містами у Норвегії, Британії, Італії, Швеції, Туреччині, Польщі та Бельгії. А ось дружба з двома містами у Румунії та Польщі не склалася, бо в їхніх адміністраціях не володіють вільно англійською мовою. «Наше завдання — мати не велику кількість міст-побратимів, а спільноту, де всі взаємодіють одне з одним», — пояснив ситуацію пан Богдан. І мова, яку розуміють усі, має певне значення.

У самих Копичинцях, окрім дорослих, ґрунтовно англійську вивчають сьогодні близько 40 школярів віком від 13 до 17 років. Їх готують до ролі молодіжних амбасадорів, які зможуть кваліфіковано розповісти за кордоном про себе і свою країну.

Тетяна ПАРХОМЧУК

■ ЗЛОЧИН І КАРА

Яка відплата для «кротів»?

Топові зрадники, ідейні навідники — під прицілом Феміди не всі

Контррозвідка СБУ веде таємну битву поза лінією фронту цілодобово. І в тилу ворога, і на своїй території, і за кордоном. Ставки щоразу підвищуються.

Адже, поряд із використанням українських зрадників, колабораціоністів з наведення російських ракет по вразливих цілях в Одесі, Харкові, Миколаєві, Херсоні, Львові, Дніпрі, Києві та інших містах і селах, фсб вдається до чекістської практики внутрішнього терору. Це підпали автомобілів військових, кидання гранат на їхні подвір'я, закладання мін.

Протягом минулого року СБУ виявила 47 агентурних мереж. Одна з них працювала на Київщині та Чернігівщині. Агентів завербувала фсб, яка влаштувала зрадників на курси операторів БПЛА. І готувала атаки на наше ППО — Patriot. Їх упіймали на гарячому. Мотиви у зрадників різні.

Тиша про топзрадників

З початку повномасштабного вторгнення росії Служба безпеки України затримала сотні ворожих агентів, шпигунів та коригувальників вогню. За інформацією СБУ, найбільше коригувальників було викрито у прифронтових регіонах та Київській області: вони намагаються виявити позиції ЗСУ, блокпости, місця розміщення ППО, об'єктів критичної інфраструктури. Мотиви при цьому різні: серед затриманих є як прихильники «руського міра», так і ті, хто погодився співпрацювати за гроші, в обмін на посаду в окупаційній адміністрації або «гарантії безпеки».

Загальна кількість зрадників, за офіційною інформацією, перевищує вже за півтори тисячі осіб. У середньому щомісяця силовики затримують близько 30 російських інформаторів та коригувальників вогню. Водночас про подальшу правову розв'язку відомо не по всіх підозрюваних.

На початку повномасштабного вторгнення увага суспільства була прикута до топових зрадників — політиків. Таких, як екснардеп Ілля Кива (якого, зрештою, настигла кара в лівій ворога), народний депутат Нестор Шуфрич, ексмер міста Херсон Володимир Сальдо, ще один херсонський політик Кирило Стремоусов, політичний коментатор Михайло Чаплига, проросійський пропагандист Ігор Беркут (Гекко) та інші. Загалом цей список чималий, але щодо більшості з його топперсонажів не видно й не чути інформації про кримінальні провадження та відповідні рішення. Нехай і заочно.

Інформаційний гамір і тиша довкола навідників

А тим часом мережа навідників продовжує діяти. Правоохоронці кажуть, що після кожного обстрілу навідників виявляють і відловлюють. Як-от навідника на дитячу лікарню «Охматдит». Мовляв, упіймали в той же день, просто біля «Охматдиту». А де якась офіційна інформація про подальший хід? Де розголош?

Так само, як і щодо ракетного удару по Києву й Харкову у вересні минулого року. Інформація про те, що навідники впіймані, з'явилася моментально. Мовляв, агентам РФ уже повідомили про підозру. За даними слідства, наведенням російських ракет на Київ займалися двоє місцевих жителів, які працювали на головне управління генштабу зс рф (відоме як ГРУ). «Основними цілями ворожої атаки були столичні об'єкти життєзабезпечен-

ня, у тому числі енергогенеруючі підприємства», — йдеться у повідомленні СБУ.

За вказівкою російської спецслужби агенти відстежували місця базування та переміщення Сил оборони у столичному регіоні. За кожне виконане завдання зловмисники отримували з росії гроші. За висунутими звинуваченнями обом загрозувало довічне ув'язнення. А от чи отримали вони свою міру покарання — досі невідомо.

Водночас про деяких із них є достатньо інформації. Інтерв'ю з ними є у відкритому доступі, й це стосується здебільшого тих, кого впіймали на початку повномасштабного вторгнення. Як-от мешканець селища Сарата Одеської області Юрій Любковський, який був навідником у російських окупантів. Мережі тоді обурювались відеоінтерв'ю з ним уже з колонії, в якому він казав, що не розкається та не шкодує про допомогу ворогу. Ба більше, якби мав змогу, продовжив би допомагати москвитам. Вихід на російські спецслужби шукав самотужки. Ціною питання був російський паспорт. Його затримали ще в липні 2022 року під час спроби втекти й передати бойовикам «ДНР» персональні дані військовослужбовців ЗСУ та інформацію щодо мобілізації в Одеській області. Пізніше стало відомо, що він був помічником місцевого депутата.

До 12 років ув'язнення засуджено навідника з Покровсь-

Контррозвідка СБУ цілодобово веде таємну битву поза лінією фронту.

«вели» завербованого мешканця Запоріжжя. Ним виявився 32-річний таксист та працівник заводу. На той момент він уже пів року працював на росіян — здавав позиції наших військових. «Я взагалі не шукав. Мені давали адреси, і треба було по них ійти і дивитися, чи є там військові. Є там щось чи немає. Скидав (куратор. — Ред.) мені адресу в телефоні. Де, як воно, що розташоване... Я не ідейний сто-

ду 15 років. Батюшка зливав ФСБ інформацію про оборону Сумщини, а також робив фото помешкань українських військових і перекидав їх замовникам. Протоіерей Микола зрадником себе не вважає. Каже, що він росіянин по духу й робив це не за гроші.

Подібна історія і щодо ще одного прихильника «руського міра» — 62-річного кравця з Одеси на прізвище «Профе-

збирав для російської спецслужби інформацію про місця базування та переміщення Сил оборони на території регіону. Крім того, він передавав окупантам координати міських торговельних закладів, центральних площ та інших місць масового перебування людей. При цьому в звітах ворожий агент змінював їхні назви і позначав як військові об'єкти.

«Отримані відомості потрібні були загарбникам для підготовки прицілних ракетних ударів по українських містах. За це агресор обіцяв своєму поплічнику гроші та посаду в лавах окупаційної адміністрації у разі захоплення регіону», — йдеться у повідомленні СБУ. В подальшому фігурант передавав ворогу локації українських об'єктів через месенджер у вигляді електронних координат або фотоматеріалів з прив'язкою до місцевості. Ворожого інформатора затримали у власному помешканні. За даними слідства, він перебував на постійному зв'язку з представником російської спецслужби, з яким вийшов на контакт в одному з прокремлівських пабліків.

Зараз російські спецслужби почали вербувати так званих нестандартних агентів. Один із прикладів — завербований чоловік, який відбував покарання в колонії на Львівщині. Перебуваючи у в'язниці, він залучив свою дружину, яка була на волі і збирала інформацію про місцеві енергооб'єкти.

Після повномасштабного вторгнення в Україні посилити кримінальну відповідальність — тепер за держзраду можуть посадити пожиттєво. І перші довічні вироки вже є.

Загалом від початку повномасштабного вторгнення відкрито понад 2 тис. 300 кримінальних проваджень за статтею 111 КК, держзрада, — 546 вироки. Понад 6 тисяч проваджень за колабораційну діяльність і поплічництво — 1 тис. 75 вироки. Однак чи побачимо ми серед усіх цих справ прізвища відомих політиків, медійників, пропагандистів? ■

Так звані ідейні зрадники після ув'язнення розраховують на обмін, щоб переїхати до росії.

ка, який передавав представнику міністерства оборони РФ дані про місцезнаходження ЗСУ. Задля допомоги окупантам у веденні бойових дій проти українських захисників чоловік щотижня надсилав росіянину звіти з детальним описом місць розташування об'єктів у власному місті. З кожним новим повідомленням засуджений розширював спектр розвідувальної інформації, повідомляючи про: місця ведення артилерійського вогню підрозділами ЗСУ; кількість та напрямки переміщення РСЗВ й автомобільної техніки, що транспортувала самохідні артилерійські установки; розташування тягачів, котрі перевозили БМП, гармати-гаубиці, танки й бензовози. Крім того, у своїх повідомленнях він відмічав геолокації об'єктів дорожньої інфраструктури й інженерних споруд області, які мають важливе значення для обороноздатності нашої країни. Зокрема, детально описував місцевість навколо залізничних сполучень і мостів.

Заробив грошей на довічне

Поштові відділення також стають мішенню окупантів. У Запоріжжі виконавця оперативники СБУ схопили на гарячому. Коли той, під керівництвом свого родича-куратора з тимчасово окупованої території, вже майже зібрав саморобну вибухівку для підризу поштового відділення. Контррозвідники тривалий час

процентів, хотів заробити, так... Якщо поїхати в одне місце, то це 500 гривень. Якщо покататися, 2-3 місяця, — 2 тисячі гривень», — розповів на судовому засіданні зрадник про свої мотиви та винагороду від ворога. Він заробив 50 тисяч гривень і зупинитися не збирався — погодився організувати теракт у рідному місті. За теракт йому обіцяли заплатити п'ять тисяч доларів.

Як стало відомо слідству, з ним працювало головне розвідувальне управління російської федерації. У Запоріжжі це був перший випадок залучення джерела до виконання таких завдань. Метою було зчинити паніку у прифронтовому місті й тим самим показати, що місцеві правоохоронні органи не справляються.

Російському агенту інкримінують державну зраду та організацію теракту. За таке зазвичай за грати кидають на довічно.

«Ідейні» зрадники чекають обміну

Деякі так звані ідейні зрадники після ув'язнення розраховують на обмін, щоб переїхати до росії. Від початку повномасштабного вторгнення на зраді було спіймано десятки священників. Середовище ворожих «кротів» у ярасх досі діє і доволі спокійно почувається. Настоятель Георгіївського храму УПЦ МП містечка Ямпіль, що на Сумщині, протоіерей Микола отримав за держзра-

ду 15 років. Батюшка зливав ФСБ інформацію про оборону Сумщини, а також робив фото помешкань українських військових і перекидав їх замовникам. Протоіерей Микола зрадником себе не вважає. Каже, що він росіянин по духу й робив це не за гроші.

Регіональний характер діяльності зрадників

Регіональні особливості також мають значення. Скажімо, в прикордонних областях, за даними спецслужби, найбільше окупантів цікавить інформація щодо розташування радіолокаційних станцій українських військ. На Донеччині, наприклад, зрадники передавали ворогу координати базування українських захисників на території області. Як результат — за наводкою російські загарбники обстрілювали з артилерії військові об'єкти.

А нещодавно на Дніпропетровщині правоохоронці затримали ще одного ворожого інформатора, який наводив російські ракети на торговельні центри та інші об'єкти у Дніпропетровській області. Ним виявився мешканець Новомосковська, який

ІСТОРИЧНІ АНАЛОГІЇ

На догоду кремлівському каганату

Ювілейний, вашингтонський, саміт НАТО для України — як Перший Ліонський собор

Володимир СЕРГІЙЧУК, завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Головна проблема, яка турбувала католицький світ у першій половині XIII століття, — відносини Римського першопрестолу з німецьким імператором Фрідріхом II та португальським королем Саншу II. Цьому й були присвячені головні дискусії на Першому Ліонському соборі, який відбувся 1245 року. Важливим він став для українців тому, що на ньому вперше був присутній руський архієпископ Петро Акеревич. Його менше обходили палкі розмови про зміст виклять на адресу названих можновладців — запрошений гість намагався освідомити поважну публіку про ту величезну загрозу, яку несе європейській цивілізації східна орда. З «Великої хроніки» Матяє Паризького в перекладі Івана Паславського довідемося про відомості, які Акеревич подав спочатку спеціальній папській комісії в листопаді 1244 року, а потім повторив їх уже на Соборі в червні наступного. І вони багато в чому нагадують події сьогодняшнього дня, коли йдеться про російсько-українську війну й ставлення до неї Заходу. Зокрема, руський посланець розповів тоді про те, що татари «з усіх націй і релігій уже переманили до себе багато народу. Мають намір, однак, підкорити собі увесь світ, бо вірять, що божественним промислом їм призначено плюндрувати цілий світ упродовж 39 років, і оправдують це тим, що подібно до того, як колись кара Божа очистила світ потопом, так і тепер тотальною загладою людей, що їм належить здійснити, світ очиститься».

Як Данило Галицький захистив боягузливий Захід

Чи не такі помисли в російських агресорів, коли вони під патронатом своєї церкви приходять на українські терени, щоб їх «денацифікувати» й «демилітаризувати»?

Але далі Петро Акеревич розповідав таке про ординців, яке мало б загострити увагу європейських католиків: «Вірять і стверджують, що матимуть ще кроваве зіткнення з римлянами, під якими розуміють усіх людей латинського світу; вони побоюються чудес і того, що пророцтво про майбутню відплату може мінятися. Якщо переможуть вони, то, як стверджують, успішно пануватимуть над цілим світом».

Чи не чує весь світ сьогодні з російських телеканалів щодня погрози про ракетні удари по європейських столицях, як і по Вашингтону, Нью-Йорку, Чикаго, Лос-Анджелесу?..

Однак тоді звістка про небезпеку для європейської цивілізації відійшла вбік, оскільки представник української Галицько-Волинської держави обмовився й такою інформацією: «Вони повністю виконують договори з тими [народами], які добровільно їм піддаються і служать; із них вони вибирають собі добірних воїнів, яких у битвах завжди виставляють попереду. Подібно добирають [з них] собі різних ремісників-умільців. Натомість тих, що повстають проти них і ненавидять їхнє ярмо, вони не щадять, як, зрештою, і тих, на кого ще мають напасти. Послів гечно приймають, вислуховують і відпускають [з миром]».

І ця остання фраза, очевидно, стала своєрідною рятівною соломинкою для вже тоді боягузливого Заходу: замість організації негайної підготовки до зустрічі з майбутньою агресією східної орди Папа Римський Інокентій IV відправляє до її столиці свого посланця Джованні Карпіно з пропозицією кагану перевести своїх підлеглих татар на християнство й не чіпати Європи.

Після свідчень Петра Акеревича щодо татарської небезпеки Перший Ліонський собор ухвалив у своїх статтях надати допомогу Русі — Україні, про що свідчив 16-й запис його постанов. Проте ніяких реальних кроків у цьому плані не було здійснено, оскільки Європа сподівалася на позитивну відповідь від Золотої Орди.

Вона прийшла аж через рік, у якій каган Гуук повідомив про відмову прийняти християнство і поставив вимогу, аби Європа підкорилася йому «як володарю над усіма народами світу». Бо нібито, як писалося в листі, «силою Бога всі землі, починаючи від тих, де сходить сонце, і закінчуючи тими, де заходить, даровані нам». Відмова від цього ультиматуму означала перехід як самого Папи, так і європейських монархів у стан ворогів Золотої Орди з усіма наслідками.

Боягузлива Європа знову ж таки спробувала умиритворити східну орду: наступного року ще один посланець Папи — Асцелін Ломбардський — зустрічався з одним із її повелителів у Вайджу біля Каспійського моря. Як наслідок — до Інокентія IV

Більшовики «купили» капіталістів демпінговим українським хлібом

Більшовицький московський цар Ленін лякав не тільки небаченим масовим терором як для початку демократичного XX століття — він розпочав економічний шантаж зголоднілою за Першу світову війну Європою, зокрема й дешевим українським хлібом. Саме завдяки цьому йому вдалося розколоти капіталістичний світ, коли після підписання з ним генуезької угоди «сильні світу того», наче колись упокорені князі, поплазували до кремлівського трону, щоб кинути і їм кістку, відірвану від рота поневолених московю народів. Не встояли перед дешевою сировиною з московських колоній і заокеанські правителі. Смак демпінгового українського хліба спокусив президента США Рузвельта навіть у

зобов'язань, то тепер — навпаки, про що заявляв іще в XIX столітті Бісмарк: договори з нею не вартують того паперу, на якому вони підписані.

Але змінювався вже з часу Ліонського собору й Захід. Якщо до ухвали згаданого зібрання 16-м пунктом гарантували тодішній Українській державі допомогу проти орди, то яким чином це було здійснено? А ніяк!

А хіба ця недобра традиція не спрацювала в 2014 році, коли Захід як гарант нашої територіальної цілісності й незалежної державності спокійно спостерігав за тим, як один з таких «гарантів» — Москва — відриває від України значні терени?! І ніякі заяви тодішнього президента США Обами про те, що він зробив усе що міг, нікого тепер не переконують щодо його нерішучості в переломний момент історії людства.

Як не буде виправдання західним лідерам у їхньому «мудрому» рішенні в перші дні російського широкомасштабного вторгнення — надати політичний захист президенту України Зеленському в екзилі з майбутнім тижневим очікуванням повної капітуляції України. З планами, щоправда, надати українцям засоби для партизанської боротьби проти російських окупантів.

А зволікання Заходу щодо своєчасного і повного забезпечення оборонних бойових дій, тривала політична торгівля щодо постачання високооточної далекобійної зброї, насамперед для захисту українського неба й ураження джерел агресії на теренах РФ? Про піврічну «війну мишей і жаб», як підтвердили б це древні греки, в Конгресі США щодо виділення на допомогу Україні 61 мільярда доларів у той час, коли збільшується число жертв як серед наших військових, так і цивільного населення, вже не доводиться й говорити!

І за таких обставин довгоочікуване рішення ювілейного саміту НАТО у Вашингтоні обмежується лише обмовкою про «незворотний» шлях України до НАТО, хоч саме вона власними збройними силами виконує функції цього військового альянсу — захищає сьогодні свободу й право на життя своїх громадян, аби завтра подібна агресія не зачепила долю інших народів, включно з країнами, які входять нині до цієї організації...

Заява НАТО на Вашингтонському саміті, пише відомий український діяч США Аскольд Лозинський, була сильною щодо України, але мала несуттєвий зміст. Що саме означає «незворотний»? Видали такий комунікат: «Ми повністю підтримуємо право України обирати власні заходи безпеки та вирішувати власне майбутнє без зовнішнього втручання. Майбутнє України — в НАТО. Україна стає все більш сумісною та політично інтегрованою з Альянсом. Ми вітаємо конкретний прогрес, якого Україна досягла після Вільнюського саміту щодо необхідних демократичних, економічних і безпекових реформ. Поки Україна продовжує цю життєво важливу роботу, ми продовжуватимемо підтримувати її на незворотному шляху до повної євроатлантичної інтеграції, включно з її членством у НАТО».

Отже, для України вже вкотре просто нагадали обіцяне їй ще на Першому Ліонському соборі 1245 року. Бо бояться розгнівити московських спадкоємців Золотої Орди, заглядаючи їм у лезво в очі, як колись ординським ханам. І цим розпалюють їхні пристрасті до організації нових походів на Захід — адже вже їхали Берліном їхні «козаки», марширували вони й по Єлисейських полях у Парижі, переходили з Суворовим через Альпи...

Тим паче, що вони можуть усе це повторити, про що відверто заявляють, лякаючи всіх атомною зброєю! Цього, на жаль, не зрозуміли в 32 країнах світу, в тому числі й на берегах Босфору, куди вже понад п'ятсот років спрямовані погляди ідеологів концепції «Москва — Третій Рим, а Четвертому Риму не бувати».

NATO голосує за Україну, але з оглядкою на Росію.
Фото з сайту telegraf.com.ua.

вирушили двоє татарських послів, Айбер і Сергіє, з ультимативними листами. Коли їх у Європі діждалися, аж у 1248 році, то зовсім отетеріли: повелителі Орди наполягали, аби Папа Римський прибув на поклін до кагана в столицю Каракорум. Усе, на що спромігся Інокентій IV, — уклінно прохав кочовиків зупинити вбивство християн у Східній Європі.

Сподіваючись на обіцяний на Першому Ліонському соборі Хрестовий похід проти орди, князь Данило Галицький після підтвердження його прав татарським ханом розпочав велике оборонне будівництво на своїх теренах, що мало зупинити її похід «до останнього моря», як вона собі запрограмувала для остаточного оволодіння світом. Однак Європа не зорганізувалася на захист своїх передових рубежів на сході, кинувши напризволяще державу русичів. Тільки й того, що визнали Данила Галицького королем Русі.

Тож останній змушений був погодитися на те, аби його соратники під наглядом татарського ревізора зруйнували оборонні укріплення перед величезною масою орди, бо встояти проти неї на рівнині він не міг. А тій з останніх сил довелось ще чверть століття прориватися через карпатські перевали, але вона була остаточно виснажена в локальних сутичках із винахідливим місцевим населенням, що вміло використовувало природні гірські перешкоди, долати які не звикли степові кочовики. Відтак обезкровлена орда повернула назад до прикаспійських степів із залишками свого військового потенціалу, який ще деякий час спроможний був збирати данину з упокорених руських земель — після перемоги русько-литовських збройних сил на Синіх Водах 1362 року ця регулярна повинність уже стосувалася хіба що московського князівства. До речі, різні упоминки кримській орді воно буде платити аж до царювання Петра I.

ті найчорніші дні 1933 року, коли кожна зернина могла врятувати голодні українські душі.

І з цим режимом Захід пішов на спілку, бо чомусь злякався тільки Гітлера, з яким Сталін ділив перед тим Європу. Відтак за допомогою американського лендлізу й другого фронту Москва проголосила себе переможцем Другої світової. І лише післявоєнна фултонська промова Уїнстона Черчилля застерегла капіталістичний світ від того аркана, який, за традиціями ординських попередників, навчилися зашморгувати на шиї найвняків новітні кремлівські хани.

Немає на кацапів Рейгана

Не тільки історична приреченість так званого комуністичного режиму остаточно відкрила очі на його гнилість і миминучий занепад, а й тверда владна рука президента США Рональда Рейгана, який зумів розвернути політичні й економічні процеси в світі таким чином, що кремлівські хани тепер поплазували на Захід вимоловувати своє майбутнє. Величезна країна щаслива була одержувати «ніжки Буша», аби таким чином символізувати кінець комуністичної ери, якою так довго прикривала Москва свої злочини проти окупованих територій сусідніх народів.

Однак наступники Рейгана виявилися далеко не рівними йому за маштабами планетарного мислення, бо не мали того гострого політичного відчуття й сміливості ухвалювати необхідні рішення. Вони так розчулилися перемогою нібито демократа Єльцина в Росії, що негайно запропонували російській федерації місце серед G8 і G20, хотіли також бачити її в НАТО. Та ще й погодилися віддати їй ядерний потенціал України під гарантії безпеки тієї ж Москви.

Хоч як прикро, а наступники Рональда Рейгана не побачили тих змін, які відбулися в ментальності орди з часів Першого Ліонського собору. По-перше, якщо тоді вона нібито дотримувалася своїх

ГЕНДЕР І ПРОФЕСІЯ

Пані на «Слоні»

Хтось, побачивши жінку за кермом пасажирського автобуса, кричить «ура!», а комусь відбирає дар мови

Ганна ВОЛКОВА

40-річна Людмила Листопад з Полтавщини уже кілька місяців працює водієм у великій компанії з пасажирських автоперевезень «Зелений слон». Як це сприймають українці, дізнавалась «Україна молода».

«Колега аж зіщулювся, коли я вперше розверталась на великій «Сетрі»

— Ба-ба! — читаю я по губах здивованих військових і поліцейських на блок-постах, коли під'їжджаю до них, — усміхається моя співрозмовниця — поки що єдина жінка-водійка автобуса в Україні. Звати її Людмила Листопад. Їй 40 років, вона мама двох доньок. Мешкає в селищі міського типу Скороходове колишнього Чутівського району на Полтавщині. За фахом економіст. Утім за здобутою в Полтавській аграрній академії освітою так і не працювала. Рано вийшла заміж і одразу ж включилася в сімейний бізнес. Мають із чоловіком невеликий магазин у селі.

Інший напрям бізнесу жінки, яка ось уже 20 років за кермом, був пов'язаний з перевезенням людей на ринок Барабашова в Харкові. Туди вона моталася на власному мікроавтобусі «Форд». Та з початком епідемії ковіду торгівля застоїлася. Потім повномасштабна війна... Поїздки практично припинились.

— А я не можу довго сидіти на одному місці. Мені потрібен рух! Люблю, коли регулярно змінюються картинка за вікном, — пояснює жінка. — І чомусь мене тягнуло сісти за кермо великого автобуса. Було, як побачу такий автобус, аж усередині все завмирає. Сказала чоловікові про своє бажання, але він мене тоді не підтримав. «Навіщо воно тобі треба?» — відповів байдуже. А потім ще довго відмовляв.

Цю ж фразу Людмила чула і в автошколі від інструкторів з водіння у Полтаві, куди вона вносила минулого року прийшла, щоб відкрити категорію D. «Знання ж за плечами не носити. Хай будуть», — стояла на своєму жінка.

До речі, практику водіння Люда здала з першого разу, на відміну від більшості чоловіків із групи.

До навчання жінку підштовхнула рекламне оголошення, яке відома компанія з пасажирських перевезень європейського рівня «Зелений слон 7» виставила у Facebook.

— «Зелений слон» шукав саме жінку-водійку, — розповідає Людмила Листопад. — І коли вже омріяний документ лежав у мене в кишені, я зателефонувала в автоперевізну компанію. Спитала, чи актуальна пропозиція, бо часу минуло чималенько, поки я вчилася. Мені відповіли «так». Того дня я їхала якраз до доньки-студентки у Полтаву, а опинилася в офісі «Зеленого слона 7» на центральному автовокзалі.

Виявилось, «Зелений слон 7» майже рік чекав... Людмилу Листопад. Адже у зв'язку з повномасштабною війною чоловіки або добровольцями пішли в ЗСУ, або їх мобілізували, або не мають права виїзду за кордон. Тому компанії вкрай потрібні жінки. І тут зорі, як кажуть, зійшлися.

— Моє стажування у компанії на великій «Сетрі» розпочалося з практичного іспиту, — пригадує Люда. — Колега з великим досвідом, щоб мені було простіше, сказав, що передасть кермо на рівній ділянці дороги. Але я не погодилася на його пропозицію і сама легко розвернулася на майданчику, де стоять рейсові автобуси, щоб виїхати на трасу. Співробітниця компанії, яка знімала це на відео, розповідала потім, що вона спостерігала за реакцією водія, і той, каже, аж зіщулювся чи то від страху, чи від несподіванки.

Буквально через два тижні стажування Людмилу Листопад прийняли на постійну роботу, і ось уже з січня вона «ка-

тається» між Полтавою і Харковом та між Полтавою і Києвом. А свій перший самостійний рейс, так сталося, здійснила до Варшави за навігатором. Наприкінці подорожі вдячні пасажирки влаштували їй овації.

— Невдовзі їхатиму у Варшаву втретє на маловмісному «Івеко». Оскільки війна, то віп-замовлень мало, і рейси за кордон випадають нечасто, — говорить Люда.

«Старенький пасажир з полегшенням видихнув, коли я встала з-за керма: «Нарешті посплю»

■ А тепер розкажіть про найцікавіше: як на вас реагують пасажирки і чоловіки-водії? — прошу свою співрозмовницю.

— Буквально вчора виконувала вечірній рейс до Харкова. Назад, до Полтави, повернулись уже близько півночі. Далі, на Київ, пасажирів везе мій змінник. Я залишаю салон, і тут чую від чоловіка поважного віку: «Ху-у-х, я тепер хоч посплю». Виявилось, раніше він працював водієм і всі 130 кілометрів від Харкова до Полтави подумки «контролював» мене, не міг розслабитись.

А недавно в Пирятині, де ми робимо коротку зупинку, підійшов один пасажир і зробив комплімент: «Види дуже плавно водите автобус». Розговорились. Він водій-далекобуйник, їздить до Туреччини. Пропонував і мені переходити в їхню компанію.

Вважаю за комплімент також слова поважної пані, яка, залишаючи салон, сказала, що її вперше не закачало в автобусі.

Багато хто робить зі мною селфі, бо, кажуть, знайомі не повірять, що їх везла жінка-водійка. Особливо емоційною була одна волонтерка, яка відстоює гендерну рівність.

Дехто, сідаючи в автобус і бачачи мене, вигукує радісно «ура!».

А то ще був такий випадок на початку моєї роботи в «Зеленому слоні». У Києві, готуючись до зворотного рейсу, я протрала зовнішні дзеркала та скло і взялася прибирати салон. Колега, який припаркувався поряд, підходить і питає: «А чому це стюардеса прибирає? Хіба водій цього не може зробити?». Повертаюсь до нього, щоб відповісти на запитання, і він бачить на моїй білій сорочці бейджик з написом «Водійка». У нього просто забракло слів. Відтоді на автостанції в Києві мене впізнають і вітаються навіть ті водії, з ким я особисто не знайома.

Загалом чоловіки-водії автобусів спочатку сприймали мене хто насторожено, хтось із відкритим ротом. А тепер звикли.

З поліцейськими теж знаходимо порозуміння. Ось нещодавно їду я серед ночі по Києву на автівці, яку залишив колега для мене, щоб я могла добратися у комендантську годину на автостанцію з бази, де відпочиваємо (ми маємо спеціальні документи, які дозволяють нам безперешкодно пересуватися у нічний час). І мене зупиняє патруль. «Куди прямуємо?» — питає. Кажу, на роботу, і пред'являю йому документи. У нього не було ніяких запитань, окрім одного: «А що, чоловіків не вистачає?».

■ А як люди в селі відреагували на те, що ви змінили професію?

— Яюсь, коли тільки почала їздити в рейси, зустрілася в Чутовому зі своїми односельцями. Вони якраз чекали автобуса на Скороходове, а тут я під'їжджаю на «Сетрі». «Ой, яка ти молодець! Правильно зробила, що не побоялася зміни-

Кермо — у надійних руках.

У компанії «зелений слон» не поуюлися жовірити пасажирський автобус жінці. Фото надані Людмилі Листопад та із сайту «Зміст».

ти своє життя», — засипали мене компліментами.

«На роботу добираюсь або поїздом, або «попутками»

■ Ви продовжуєте жити в Скороходовому?

— Так. У нас там бізнес із чоловіком, чотирнадцятирічна донька, яку я не хочу зривати з місця.

■ А як же добираєтесь на роботу і з роботи? До Полтави це шістдесят з лишком кілометрів...

— Найчастіше поїздом. Або на «попутках» до Чутового — це дванадцять кілометрів, а там пересідаю на «Зеленого слона» і їду в Полтаву. Попередньо бронюю місце, для своїх проїзд безплатний. Буває, ночую у доньки в Полтаві.

■ Повернувшись додому, берете сапку і йдете на город чи біжете доїти корів?

— Ні, в нас немає господарства, лише невеличка земельна ділянка і кілька фруктових дерев. Влітку, зазвичай у вільний час, їдемо з подружками купатися й засмагати на річку.

На запитання, що найважче у роботі жінки-водія автобуса, Людмила відповідає:

— Важкий багаж пасажирів, який я маю розташувати у багажному відсіку. Останнім часом з Харкова виїжджає багато людей за кордон, і вони беруть із собою просто непідйомні валізи. На щастя, більшість з них мені допомагають. Часто підсобляють колеги-чоловіки.

Загалом робота водія пасажирських перевезень — це велика відповідальність, насамперед за безпеку і життя людей, які сидять у тебе за спиною. Тому треба бути дуже уважним і пильним.

Мало бути лише вправною водійкою, треба уміти знаходити порозуміння з пасажиром, адже в дорозі можуть виникати різні ситуації.

■ А в чому плюси професії?

— Найбільший з них — увага людей. Мені це подобається: отримувати компліменти й аплодисменти, ловити захоплені погляди. Це нові знайомства, новий досвід. Гідна зарплата.

Знаєте, я зараз почуваюся, як перша жінка-космонавт.

■ Ще нікого з українок не надихнув ваш досвід?

— Наскільки мені відомо, у країнах Європи близько 30 відсотків жінок зайняті у сфері автобусних пасажирських перевезень. А в Україні я єдина. І, певно, ситуація найближчим часом не зміниться. Наш керівник давав запит у багато автошкіл на водійок, що здобувають категорію D, то так нікого й не знайшов.

Жінок моєї професії шукали й журналісти з BBC News Україна. Знайшли лише мене...

Щоправда, моєю колегою могла б бути одна харків'янка. До повномасштабної війни вона працювала на машині швидкої допомоги. Повернувшись з евакуації, пішла в автошколу відкривати категорію D. Але згодом підписала контракт із ЗСУ.

■ Звідки у вас любов до водіння?

— З дитинства. У мене мама (на жаль, уже покійна) водила автівку, водить сестра. А в школі нас учили їздити на вантажівці, і мені це подобалось. Отож я спочатку відкрила категорію C, що дає право управляти вантажними автомобілями, згодом — B, бо хотіла їздити на мікроавтобусі. Тепер маю ще й D — доступ до керування габаритними автобусами.

До речі, мене вже переманюють на міжнародний пасажирський рейс «Київ—Прага», пропонують ще кращі, ніж є, бонуси. Але мене все влаштовує там, де я зараз.

■ Як змінилося ваше життя, відколи ви стали водійкою?

— Тепер я живу суворо за графіком, який складає компанія. Три-чотири дні робочі, два дні — вихідні. У «Зеленому слоні» — 37 водіїв-чоловіків і я на 16 автобусів. Графіки складені так, щоб ми не стомлювалися. У робочі дні маємо досить часу на те, щоб добре відпочити перед рейсом. Раз на тиждень ночуємо в Києві, аби пасажирки могли добратися на автостанцію, не порушуючи комендантської години.

Ой, до речі, мені пора вже в салон — спеціально залишилася на день у Полтаві, щоб сходити сьогодні на догляд за волоссям, яке люблю носити розпущеним. Моя робота передбачає бездоганний зовнішній вигляд... ■

Лариса САЛІМОНОВИЧ
Волинська область

На вході до святої обителі нас зустрічає кмітлива собака Жулька. Усі гостьові маршрути вона давно вивчила на рівні інстинкту, тому знає, що новеньких спочатку поведуть через велику трасу до монастирського скиту, а вже потім повернуться до основного храму. Вона біжить попереду на правах головної хазяйки, діловито розмахуючи довгим пишним хвостом.

«Зараз погавкає на автомобілі й підемо далі», — каже волонтерка і екскурсовод Мирослава Бондарук, пояснюючи важливість Жульчиної місії.

Водії з обох протилежних потоків справді дали нам дорогу, і ми рушили до найбільш утаємниченої частини Свято-Миколаївського монастиря. Віддалений скит і розкішний краєвид річки Стир створюють тут атмосферу повної гармонії між рукотворними культовими спорудами і вічною природою, через яку животворить сам Господь. Тиша тут справді особлива, бо вчить, лікує і додає сили тим, хто здатен нею наповнитися.

Історія, яка змінює простір

Кожна свята обитель неодмінно має свою містичну легенду, яка спочатку пояснює причину її появи, а потім у дивний спосіб не дозволяє їй зникнути назавжди. Навіть якщо від старих стін після руйнації з часом залишиться лише одна цеглина чи дрібний камінець, з них рано чи пізно почнеться нова історія.

Свято-Духівський скит (той, що через дорогу) — не виняток. Як свідчать перекази, колись дуже давно повз це живописне місце проходили монахи. Втомившись, сіли відпочити та й задрімали. Уві сні до них явився сам святий Миколай і наказав занувати монастир. Коли саме ченці розпочали роботу, невідомо. Але перша згадка про святу обитель з'явилася у василіанських хроніках ще до хрещення Русі — у 975 році. І тут немає нічого дивного. По річці Стир (вона протікає біля підніжжя гори Святого Духа) проходила межа Моравської єпархії, якою керували проповідники слов'ян, святі Кирило і Мефодій. Не виключено, що жидичинський монастир належав саме до неї.

І ще один цікавий факт. У 1491 році ця обитель згадується вже як лавра, що дає підставу вважати її найдавнішою в Україні. Для порівняння, Києво-Печерський монастир отримав аналогічний статус у 1688 році, а Почаївський — у 1833-му.

Понад тисячолітня історія культурової святині багата на трагічні події. «Спокоїно тут ніколи не було, — каже пані Мирослава. — Як не татари набіжать, так поляки, як не поляки, так шведи. Як не шведи, так російська імперія чи ще хтось». Тут почергово правили фактично всі основні християнські конфесії, а храми то руйнували, то відбудовували наново, аби вкотре вони були зруйнованими. Зрештою, на початку 2000-х від масштабного монастиря лишилося кілька споруд, але й ті перебували в аварійному стані. Решту розтягли по цеглинці на льох, паркани і залізничний вокзал у районі центру.

На місці, де зараз височіють храм, дві каплички і три келії Свято-Духівського скиту, до 2010 року не було нічого взагалі, окрім смітника і бур'янів. І це при тому, що історія монастиря починалася саме звідси. Сучасники дізналися про цей факт завдяки краєзнавчій роботі місцевої вчительки Іраїди Майданець і переказам старожилів. Наразі пошук документів триває далі, хоча більшість з них були вивезені до Росії й отримати інформацію досить складно.

Коли аналізуєш почуте, перед очима чомусь постійно виникає одна і та сама картина. До 2003 року на території монастиря, що по іншій бік дороги, вже відновили основні споруди. Там було достатньо простору для духовної місії братії і церковної служби як такої, але оповідки про гору Свя-

того Духа не давали спокою. Зрештою сюди почали приходити ченці молитися, потім покосили траву, вивезли дванадцять вантажівок сміття, поставили лавочку, висадили на пагорбі садок. А наступної весни сталося диво. В одному місці несподівано осунулася земля, і монахам відкрилися дві старі усипальниці. Так доля теперішнього скиту була вирішена остаточно.

Тепер це найулюбленіший куточок духовної релаксації не лише у ченців та місцевих жителів, а й у туристів і мешканців навколишніх сіл. Пані Мирослава каже, що сюди часто приїжджають молодята навіть із Луцька, оскільки світліни в альтанці, за якою видніється мальовничий берег Стиру, виходять особливо вдалими. Та й почати спільне життя з намолоеної тиші — теж велика справа.

Вони самі обрали тих, хто їх знайде

Друга згадка про жидичинський монастир з'явилася в Іпатіївському літописі в 1227 році. Саме тоді сюди приїздив князь Данило Галицький, аби помолитися біля древньої ікони святого Миколая. Чудодійний образ перебував у центральній частині собору обителі до Першої світової війни, а потім кудись безслідно зник. Ікона, яка у храмі є зараз, подібна до втраченої святині, хоча й була написана у 1775 році. Існує також легенда, що свого часу син Богдана Хмельницького Юрій постригся тут у ченці під іменем Гедеон і навіть став його архимандритом. Утім переконливих доказів цьому наразі немає.

Водночас достеменно відомо, що в XII столітті монастирем особисто опікувався луцький князь Миколай Святоша — правнук Ярослава Мудрого і син чернігівського князя Давида Святославича. Він зрікся престолу, аби покласти край міжусобним князівським війнам, і постригся в монахи. Решту свого життя провів у монастирі й був похований у Києво-Печерській лаврі.

Історія цієї обителі настільки древня і буремна, що й досі приносить сенсаційні відкриття. Як тільки на початку нульових років монастир став знову відроджуватися, поважні люди села дружно заговорили про стару усипальницю під Свято-Миколаївським храмом. Мовляв, дівторою нищпорили підземними ходами й бачили там купу всього цікавого. Але конкретний вхід до потаємних місць ніхто вказати не зміг.

Активний пошук тривав близько року. Ченці й волонтери обстукували всі куточки собору, шукали свідчення про вхід до крипти в архівних документах, консультувалися з істориками, але все намарно. А потім якось підняли черговий шматочок дерев'яної підлоги й інтуїтивно відчували, що саме в цьому міс-

СПАДЩИНА

Місце особливої тиші

Свято-Миколаївський монастир у Жидичині був заснований ще до хрещення Русі, має статус найдавнішої лаври України і служить духовно-просвітницьким, туристичним і волонтерським центром

ці варто просвердлити бетонну поверхню. Включили дріль — і сталося диво! Свердло відірвалося й кудись полетіло. «Тоді ми вийняли цеглинку, прив'язали до швабри телефон із включеними ліхтариком і камерою й опустили вниз, — пригадує пані Мирослава. — Нам показали нічим не засипаний коридор і муроване склепіння. Я не можу навіть передати відчуття, які ми пережили тієї хвилини!».

Сталося це у грудні 2020 року. А вже на Стрітіння, 15 лютого, сюди пустили перших відвідувачів, назвавши подію стрітінням усіх поколінь.

Зараз до крипти з центральної внутрішньої частини храму ведуть автентичні дерев'яні сходи. Спускаєшся вниз, і перед тобою прочиняє двері сама історія задля того, аби ти відчув себе частиною древнього роду і пройнявся його духовною традицією. Тут з XVI по XIX століття ховали настоятелів цієї обителі, духовенство, місцевом згаданого періоду відновлювали монастирські будівлі. Імена більшості з них встановити поки що не вдалося, але вже виявили склепи у стінах і численні поховання на глибині 3,5 метра. Моці померлих у такий спосіб ховали через постійні набіги ворогів, аби ті не осквернили їх на ґрунті релігійної ненависті.

До речі, з того часу мало що змінилося. У лютому 2022 року, коли в Україну знову вдерлася московська орда, чимало мешканців Жидичина тікали від ракет саме до крипти, встеливши підлогу матрацами і ковдрами. «У перший день війни ми планували в монастирі святкувати день народження внука керівника нашого волонтерського руху, — пригадує пані Мирослава. — Макару виповнився якраз один рік. Ми купили дитині кульки, торт, але підготовлене свято довелося відзначати в усипальниці. Саме тут навчили малюка й ходити, бо жили там півтора місяця. Тобто вранці люди їхали на роботу, а ввечері поверталися знову. На той час здавалося, що безпечнішого місця немає. У нас навіть була інструкція на той випадок, якщо ракета влучить прямісінько в храм і нас засипле. Але, слава Богу, минулося».

Відроджений Свято-Миколаївський монастир у Жидичині.
Фото автора.

Тепер ченці щодня в усипальниці читають молитви, а миряни приходять слухати тишу. Вона в крипти особливо прониклива. «Ми самі любимо сюди спускатися, — каже пані Мирослава. — Тут не відчуваєш жодного дискомфорту. Люди, які тут поховані, багато років спостерігають за нами. Один з істориків навіть сказав так: «Вони вирішили, що саме ви їх знайдете». І справді, те свердло могло ж і не провалитися. Тоді б ніхто нічого не шукав. Але водночас це і велика відповідальність. Треба намагатися жити так, аби бути гідними їхньої пам'яті».

Ім спокій тільки сниться

Сьогодні Свято-Миколаївська обитель належить до Православної церкви України і має статус не лише духовного, а й просвітницького, культурного, волонтерського руху. Тут перекладають на рідну мову церковні книги і друкують у власному видавничому центрі. При монастирі діє бібліотека, недільна школа, молодіжне братство «Мирт», хор «Воскресіння», музей історії. Щороку на честь Миколи Святоші проводяться наукові Миколаївські

читання, а також ведеться будівництво храму Успіння Пресвятої Богородиці (нижній престол) та Воскресіння Христового (верхній).

Аби порівняти все, що було до відродження монастиря з тим, що є тут зараз, пані Мирослава показала фото старенького залізничного вагончика, де раніше діяв їхній подвижницький центр. Цікаво, що в Жидичині мало хто знав про історію обителі, хоча не одне покоління місцевих жителів за радянських часів вчилися у школі, яка була розташована під дахом монастирських будівель. Після того як освітній заклад переїхав до новобудови, обитель занепала остаточно.

Тепер духовне і світсько-подвижницьке життя тут кипить з однаковою енергією, тому древня обитель здається дуже сучасною. Незвичним є і той факт, що монастир має не лише два чоловічі скити (Свято-Духівський та на честь ікони Божої Матері «Живоносне джерело»), а й жіночий — Петро-Павлівський скит у селі Липляни. Така практика, мабуть, нова для усталеної традиції, але, схоже, єднає всіх у душі задля її продовження у майбутньому. ■

■ ОБ'ЄКТ ОСОБЛИВОЇ УВАГИ

Анатолій СИГАЛОВ

Експурс у минуле

У липні 1923 року голова Всеукраїнської профспілки працівників кам'яно-вугільної промисловості Влас Чубар отримав призначення на високу посаду голови Раднаркому України. Не без смутку розпрощавшись із вугільним Донбасом, приїхав у столицю. Він ішов колись величним Харковом й усюди бачив руїни — білополяки, врангелівці, денікінці під час окупації Харкова нічого не зводили, а тільки руйнували, грабували...

Він бачив також черги, яким, здавалося, не буде кінця — за хлібом, дровами, газом — за усім. Іще більш жахливе видовище являв собою вечірній Харків: місто немовби вмирало, бо занурювалося у суцільну темряву — не горіли ліхтарі на вулицях, свічки або газові лампи мляво миготіли у деяких вікнах. Як наслідок — по вечорах навіть на центральних вулицях лунали страшні зойки про допомогу...

Ранком наступного дня біля будинку Держпрому, де розташувався Раднарком України, Чубаря зустрічали найвищі керівники республіки — Петровський, Затонський, Шліхтер, Скрипник, Шумський, Кіркїж. Потиснувши кожному руку, Чубар широким жестом запросив їх до свого кабінету. Очікувалося, що голова Раднаркому в загальних рисах окреслить нагальні завдання республіки у питаннях колективізації сільського господарства, індустріалізації промисловості. Чубар, однак, розпочав зовсім з іншого: запросивши до кабінету керуючого справами Раднаркому, заявив:

— У вестибюлі цього будинку висить розпорядок прийому, з якого видно, що голова Раднаркому приймає громадян раз на місяць. Негайно зніміть! Напишіть: «Голова Раднаркому Чубар В. Я. приймає завжди. Немає на роботі — приходь додому».

І вже наступного дня несподівано для всіх відбув до Москви. І просто з вокзалу — на прийом до голови Державної комісії з електрифікації (Головерного СРСР) Гліба Кржижановського. У притаманній йому категоричній, але тактовній манері Чубар заявив, що Українська РСР — одна з найбільшних у складі СРСР, має повнозначний Дніпро й інші ріки, але не має жодної гідроелектростанції.

Гліб Максиміліанович дав зрозуміти, що побудувати ГЕС — це зовсім не те, що звести будинок: спершу треба провести пошукові роботи, створити оптимальний проєкт, ув'язати його з навколишнім середовищем, а головне — відшукати фінансування...

— Хто проєктував Каширську ГЕС, яка вже працює? — запитав Чубар.

— Академік Александров, — відповів Кржижановський. Не гаючи часу, Чубар зустрівся з академіком:

— Маю честь запропонувати проєкт, який назавжди прославить ваше ім'я, — сказав Чубар.

Влас Александров помітно пожвавішав, потім знітився, і відповідь його не була несподіваною:

— Катастрофічно не виста-

чає коштів...

Чубар запевнив, що пошукові роботи у повному обсязі сплатить уряд України, а вже зараз він готовий заплатити академіку підйомні, добові й усі інші витрати, і простягнув банківський рахунок, від якого в академіка запаморочилося в голові...

Є проєкт!

Іван Александров ішов до свого 50-річчя. Маючи рідкісну як на ті часи професію — інженер-гідроенергетик, він із сумом констатував, що нічого значущого за свої роки він не створив. Невеличка Каширська ГЕС, яку він спроектував на підмосковній річці Ока, не уславила його. І раптом український лідер і фраза про проєкт, який обезсмертить його ім'я...

Людина амбітна, Іван Гаврилович зважив на це і прибув до Харкова. Так відбулася його друга зустріч з очільником українського уряду, який вручив академіку постанову Раднаркому України про заснування спеціалізованої проєктної установи Укргідропроект, у якій академік Александров був призначений одразу всім — директором, головним інженером, головним проєктантом...

Далі у невимушеній розмові Влас Якович повідомив, що сам він народився в селі Федорівка Поголівського повіту Запорізької губернії, і там Дніпро демонстрував свій нор: гримів, вивертав каміння, нерідко й затоплював Федорівку та інші села. Іван Гаврилович зрозумів нагяк Власа Яковича, і пояснив, що не все так просто, при проєктуванні гідроелектростанції треба враховувати не лише «нор» ріки, як висловився Чубар, а й безліч інших факторів...

Ті ж, з ким Александров зустрівся у Києві, одразу зрозуміли: за цією людиною — майбутнє України, і прагнули максимально допомогти йому: так, президент Всеукраїнської академії наук Володимир Липський познайомив його з членами Українського географічного товариства, від якого Александров отримав вичерпні відомості про Дніпро — де він спокійний, а де «реве реучий», як казав Кобзар. Ректор Київського політехнічного інституту Вікторіан Бобров запевнив його, що кафедра геодезії КПІ готова виконати будь-яке доручення академіка, причому як викладачі, так і студенти можуть увійти до складу створюваних Александровим пошукових партій і виїхати в експедицію.

Ентузіазм Івана Гавриловича не знав меж, очолюваним експедиції досліджували як Дніпро, так і береги, коли ж Александров повертався назад, годинами не відходив від креслярського столу... У цей напружений, але цікавий час Іван Гаврилович робить такий запис: «Розпочато проєктування гідроелектростанції на Дніпрі. На проєктувальні роботи знадобляться як мінімум три роки. Будівництвом, яке розпочнеться тут згодом, буде покладено перебудову всієї економіки України».

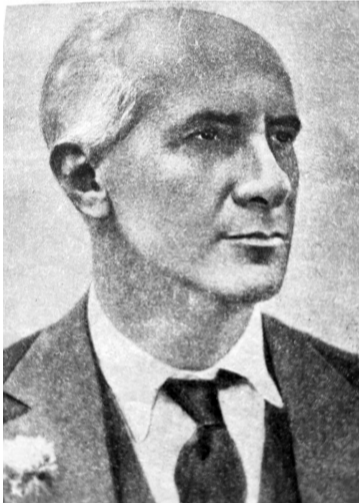
Та час диктував зовсім інші темпи, і вже за два роки академік Александров доповідав

Урочиста закладка станції.

Тричі зруйнований,

Як фашисти і рашисти намагалися знищити легендарний Дніпрогес

Академік Іван Александров, автор проєкту Дніпрогесу.

них.

І раптом виникає колізія: робочі руки є, а тих, хто керуватиме будівництвом, немає... Раднарком України досить швидко вирішив питання, спеціальною постановою затвердивши керівний склад Дніпробуду: О. Вінтер, начальник будівництва; В. Михайлов, заступник начальника будівництва; Б. Веденєв, головний інженер гідротехнічних споруд; П. Роттерт, заступник головного інженера; І. Александров, розробник генерального проєкту ГЕС; І. Кандалов, начальник гідротехнічних робіт правого берега; Г. Веселаго, начальник гідротехнічних робіт лівого берега; О. Штумпф, начальник електромеханічного відділу; М. Карпов, керівник електромонтажних робіт; М. Бровко, голова профспілки, заступник начальника будівництва з житлово-комунальних питань.

Начальник Дніпробуду О. Вінтер згадував: «Грудневого дня 1925-го на засіданні Раднаркому України було запрошено групу досвідчених будівельників. Перед ними вперше було поставлено питання про те, яким чином будувати таку величезну й відповідальну споруду, як Дніпрогес — чи не варто передати будову в руки іноземців, чи є у нас право покладатися на власні сили... Думки висловлювали дуже обережно, мовляв, відсутність досвіду, небачені масштаби будівництва... Та все ж більшість була впевнена: виконання робіт треба доручити вітчизняним інженерам, технікам, робітникам — тобто нам».

І вже на першому (установчому) засіданні керівництва Дніпробуду ухвалило рішення: враховуючи, що на будівництві гідроелектростанції очікують на десятки тисяч робітників різних кваліфікацій, — роз-

почати його з побудови впорядкованого містечка для життя й відпочинку. І це було вперше в світовій практиці — ніде у світі так не розпочиналася жодна велика будова.

Улітку 1927-го містечко прийняло перших будівників Дніпрогесу. Українська і світова преса широко висвітлювали цю подію, яка стала справжньою сенсацією: усі прагнули побувати там, у Кичкасі, побачити все на власні очі. Найпершим сюди прибув чисельний письменницький «десант» — О. Довженко, В. Сосюра, П. Панч, О. Вишня, М. Нагнибіда, Я. Баш, М. Терещенко. У Києві почесних відвідувачів вони написали: «Українські письменники щасливі бути присутніми на святі Дніпробуду, саме створення якого є величезною перемогою на фронті будівництва. Про Дніпробуд і Дніпрогес розповімо прийдешнім поколінням як про героїчний епос, який живитиме неповторними життєдайними соками усю нашу творчість».

Відкриття

І він прийшов, той пам'ятний день, на який очікувала вся Україна: вранці 8 листопада 1927 року на величезній мітингу на березі Дніпра зібралися тисячі будівників станції і гостей з усіх кінців України, голова Раднаркому України Влас Чубар зачитує текст пам'ятної дошки, яка вкладається у фундамент станції: «1927 року 8 листопада закладена Дніпровська гідроелектростанція потужністю в 650 тисяч кінських сил — могутній важіль індустріального будівництва».

Гучні гудки сповіщають, що фундамент Дніпровської гідроелектростанції закладено, величезний майдан здригається від вигуків «ура!»...

Плакат 1932 року.
Фото з архіву автора.

але не скорений

Так почалося небачене раніше будівництво, керувати яким було доручено досвідченому фахівцю Олександрову Васильовичу Вінтеру. Темп будови, безліч проблем, що виникали щодня, не дозволяли керівникові засиджуватися в кабінеті, тож хроніку очолюваного ним будівництва він відтворив у тезисному «телеграфному» стилі:

«1928 р. Іде підготовка основи греблі, бетонники вкладають перший бетон. Пущено бетонні й каменедробильні заводи. До зими ряжеві веремички на лівому й правому берегах Дніпра готові.

1929 р. Ростуть ліва й права частини греблі. У вересні дніпробудівці встановлюють перший світовий рекорд із вкладання бетону: нами укладено 57 тисяч кубометрів. До цього світовим рекордом місячного бетонування вважалося укладення 52 тисяч кубометрів бетону на гідроелектростанції Кононінго у США.

1930 р. Цей рік проходить під знаком світових рекордів. Техрада будівництва встановлює річну програму бетонних робіт у 300-350 тис. кубометрів. Колектив Дніпробуду висуває зустрічний план у 500 тис. кубометрів бетону. Зустрічний виконується з перевищенням — укладено 518 тис. кубометрів.

У жовтні бетонники встановлюють новий світовий рекорд — за місяць 110 тис. кубометрів — удвічі більше американського рекорду.

1931 р. Іде боротьба за дострокове закінчення греблі. Паралельно відбувається монтаж спіральної камери турбіни, який триває 31 день, замість 69, намічених планом. Раптом виникає загроза повені. Це сколихнуло весь колектив: стихію переможено.

1932 р. 28 березня дніпробудівці рапортують: о 5 год. 20 хв. у греблю укладено останній кубометр бетону; 16 квітня о 5 год. 15 хв. пущено першу турбіну; 1 травня о 6 год. 30 хв. з першого генератора Дніпровської гідроелектростанції

видано перший промисловий струм».

Станцію пущено на 6 місяців раніше від попередньо наміченого строку.

І знову свято на Дніпробуді — пуск! Дніпрогес збудовано! Ці слова, розтиражовані сотнями газетних публікацій, проголошені десятками радіостанцій, облетіли весь світ, і 10 жовтня 1932 року відбувся урочистий пуск Дніпрогесу, — у Запоріжжя з'їхалися тисячі людей. До мікрофона підходить глава українського уряду В. Чубар:

— Сьогодні ми святкуємо визначну перемогу — Дніпрогес став діючою електростанцією. Ми вводимо до ладу творіння наших рук, дітище героїв трудового фронту.

Дніпрогес будував увесь Радянський Союз, але найбільша заслуга належить українському пролетаріату. Дуже скоро навколо станції зростуть нові сучасні комбінати — алюмінієвий, чорної металургії, високоякісних сталей, феросплавний та інші, а це дозволить нам підняти на найвищий рівень індустріалізацію народного господарства.

Від імені уряду України гаряче вітаю пролетарів, колгоспників, бідняків, середняків, усіх трудящих України з успішним пуском Дніпрогесу. Це ваша перемога, це перемога всієї України.

Начальник Дніпробуду О. Вінтер:

— Ми чекали цього дня п'ять років, на цьому дні були зосереджені усі наші думки, усі звершення. Наше дітище — Дніпрогес — увійде в історію не лише як найвеличніша споруда, а й як школа, яка виховала тисячі нових кваліфікованих будівельників й енергетиків.

Ця споруда, яка є дивом будівельного мистецтва, увібрала у себе величезні матеріальні ресурси, багато сил і енергії тих, хто її будував.

Непростовне одне: Дніпрогес — майбутнє України.

Голова профспілки будівельників-енергетиків М.

Бровко зачитує вітальні телеграми:

«Багато років ми в Україні билісь над тим, як використати води Дніпра, й лише зараз стало можливим закувати його у залізобетон й поставити на службу народу. Зважте: одна турбіна Дніпрогесу дорівнює усім потужностям Волховської ГЕС. Вітаю з визначною перемогою! Нехай по всій Україні зростають гіганти промисловості! (Володимир Вернадський, академік)».

«Я був дуже вражений, побачивши Дніпрогес, незабутнє відчуття справляє біла довга гребля, відтепер завдяки шлюзам, які побудовані при греблі, Дніпро став судноплавним по всій його протяжності. Віднині Україна втратила статус аграрної країни, адже побудувати подібне — гідроелектростанцію, греблю, шлюз — під силу тільки розвиненій індустріальній державі. (Євген Патон, академік)»

«Подібно до того, як штурм Бастилії ознаменував початок нової ери у Франції, так і штурм Дніпра ознаменував початок нового життя у вашій країні. День узяття Бастилії — наше національне свято, а хіба введення першої гігантської гідроелектростанції — менше свято? Прийміть привітання від старого письменника, вашого палкого друга. (Анрі Барбюс, французький письменник)».

«Будуйте таку країну, яка б осяяла решту світу. (Теодор Драйзер, американський письменник)».

Розповідь про грандіозні звершення на Дніпрі буде неповною, якщо не назвати героїв трудового фронту — тих, хто доклав неймовірних зусиль, аби українські міста й навколишні села засяяли мірадами вогнів, аби запустити індустріальні гіганти Донбасу й Криворіжжя. Це ватажки жіночих бригад бетонниць Жєня Романько, Марія Білик, Марія Жукова, машиніст екскаватора Іван Нос, машиніст паровоза Панас Дмитрусенко, буровий майстер Федір Мартиненко...

Варвари тодішні

У часи Другої світової війни Дніпрогес був зруйнований двічі — у 1941-му радянськими військами при відступі (без попередньої евакуації населення, внаслідок чого загинули тисячі мирних українців) і в жовтні 1943 р. німцями за схожих обставин — тобто при відступі. Через війну українська промисловість зазнала величезних руйнувань, а відбудова, яка почалася одразу ж після звільнення, вимагала електроенергії.

І знову Дніпрогес опинився в центрі уваги, однак і він лежав у руїнах: купа бетонних уламків, безладно розкидані частини агрегатів, порвані сплетіння металевих конструкцій. І то не все: було висаджено в повітря всі мости, до самої основи зруйновано щитову стіну, вода майже безперешкодно переливалася через греблю...

Здавалося, відновити Дніпрогес неможливо, недарма ж німецький генерал Карл Генріх фон Штюльпнагель доповідав у секретному донесенні Гітлеру: «Двадцять п'ять років — такий строк знадобиться, щоб відновити зруйновану станцію» (заради справедливості слід сказати, що в 1942 році окупантам вдалося частково відновити роботу Дніпрельстану і забезпечити електрикою населення й промисловість).

Та помилився генерал: невдовзі після визволення Харкова туди з евакуації повернувся інститут «Укргідропроєкт», який одразу ж заходився відновлювати своє дітище — Дніпрогес.

Слово керівникам повоєнного «Укргідропроєкту» Анатолію Мошенському та Всеволоду Великанову:

— Найперше, що треба було зробити, — розповідав А. Мошенський, — це розчистити греблю. Непросто те діло, адже бракувало транспорту, робочої сили. До того ж заважали величезні потоки води, яких не могла втримати зруйнована гребля. І найстрашніше — на кожному кроці чатували міни, фашисти буквально начинили ними греблю, станцію, бички. Та незважаючи на всі труднощі, ті, хто розчищав греблю, працювали не покладаючи рук — і вдень, і вночі. Навесні 1945 року греблю було розчищено, тоді ж за справу взялися проєктувальники, архітектори. Ми прагнули в проєктному й архітектурному рішенні зберегти знайомі й любимі народом риси Дніпрогесу. Отже, ми не були «першопрохідцями», адже збереглися всілілі проєкти і креслення. Проте нам довелося розробити низку нових, оригінальних рішень.

— Ми підрахували, — згадував В. Великанов, — що для відновлення будівлі Дніпрогесу треба виїняти 200 тисяч кубометрів скелі, укласти 200 тисяч кубометрів бетону, змонтувати 5 тисяч тонн металевих конструкцій і 14 тисяч тонн устаткування. Отже, перед будівельниками стояло велике й складне завдання. Крім самої станції, ми розробили і проєкт другого шлюзу, бо наявний мав низьку пропускну спроможність. Новий шлюз мав бути однокамерний, а його розміри — дати можливість пропускати найбільші річкові судна, низові ж ворота за напором і прогоном не мали рівних у світі.

...Поки харків'яни працювали над проєктом відновлення Дніпрогесу, прагнути зробити станцію ще більш потужною, новостворена будівельна організація «Запоріжбуд» організувала масовий набір робітників. І сталося так, що насамперед відгукнулися ті, хто зводив перший Дніпрогес, який став до ладу 1932 року. І от березень 1947 року — пуск першого агрегата. Знов, як і на відкритті Дніпрогесу в 1932 році, тут людно і надзвичайно урочисто.

Варвари XXI століття

Нищення однієї з найкращих у Європі української енергетичної системи рашистська орда розпочала з флага енергетики — Дніпрогесу, який готувався урочисто відзначити своє 90-річчя: 31 жовтня 2022 року ворог закидав гідроелектростанцію бомбами і, як сказали б військові, балістикою, тобто ракетами. Російська держава була у захваті, один з депутатів навіть висловив подяку військовим, які на порозі холодної зими «отомстили укронацистам», позбавивши їх світла й тепла. Насправді ж без світла й тепла залишилися пологові будинки й лікарні, дитячі садки й ясла, школи та тисячі багатопверхових будинків Запоріжжя і навколишніх міст.

Та кацапам на це начхати, вони тим часом звернули увагу на більш привабливий об'єкт — Запорізьку АЕС, і була велика спокуса закидати й її ракетами і бомбами, проте від Міжнародного агентства з атомної енергетики (МАГАТЕ) надійшла засторога: в разі вибуху АЕС радіоактивний пил накриє європейську частину ерефії, у тому числі обидві її столиці — Москву й Санкт-Петербург.

Це налякало рашистську вояччину, адже у Москві — Кремль, а в ній — найголовніший злочинець, і тоді, аби продовжити свої чорні справи, вандалі вщент зруйнували Каховську ГЕС, спричинивши екологічне лихо — це сталося 6 червня 2023 року. А навесні й улітку цього року москалі-руйнівники заходилися доводити правоту свого попередника — фашистського генерала Штюльпнагеля, який для відновлення Дніпрогесу відвів 25 років: 22 березня вранці, а 1 червня вночі Дніпрогес було піддано наймасштабнішим ракетним ударам, які пошкодили греблю, машинний зал та технічне обладнання станції, у Дніпро потрапили тисячі тонн нафтопродуктів, що спричинило забруднення навколишніх ґрунтів. Нині Дніпрогес перебуває у критичному стані.

І тепер російські злочинці зловтішно потирають руки: вони і справді повірили у 25 років для відбудови зруйнованої ними ГЕС.

Мушу розчарувати їх: 80 років тому уславлений Дніпробуд, спираючись на власні сили, лише за три роки (!) відновив зруйновану станцію, нині ж, коли на боці України найперодовіші країни Європи, Дніпрогес стане до ладу ще швидше.

І наостанок. Коли понівечений Дніпрогес побачив росіянин Олександр Бившев, він написав:

*Роковая линия пройдена
И предчувствия всё мрачней.
Мне Россия больше не родина,
Столько крови уже на ней!
На соседней несчастья кликая,
Сбросить ты не желаешь шор.
Украине — слава великая,
А России — навек позор!* ■

■ ДО СЕЗОНУ

Огірки, ловко складені

Зелені та хрумкі, ще й з помідорами та перцем

Ірина ТОЛОК

Коли літо зайшло трохи за свою середину — прийшов сезон огірків, і господиням ніколи вгору глянути. І знову, як і щороку, починаються пошуки рецепта найсмачніших квашених чи маринованих огірків. А може, салату консервованого наробити? Так ще не вирости капуста й морква, і перець ще зелений, і помідори достигають. А огірків уже наспіло, і часник вже викопали — висить у снігах, сохне. Огірки зібрані, в холодній воді замочені. Через спеку вони бувають гіркими, але гіркота зникає після теплової обробки, тож сильно не переймаємося цим.

Наросло — складаємо в банки

Банки помиті з содою, на гарячому літньому сонечку простерилізовані. Часник почищений, порізаний навпіл. Кріп, вишневі й смородинові листочки, лопушки хрону теж помиті, лавровий листок, перець горошком — все вже в баночках. Огірки ловко складені, поверх — також листочки. У півтора літра окропу розчиняємо 3 столові ложки солі й заливаємо в банки. Підставляємо під них тацю, бо через хімічні процеси рідина в банці піднімається й заливає стіл. Тепер головне — не забути через три дні закрити банки капроновими кришками. Стоять вони в прохолодному місці всю зиму.

Перевірений рецепт зроблений, а огірків знову наросло. Уже й заморозили для холодного борщу — трішки, бо морозилки — не надто надійне сховище в наш час. І хочеться ж чогось кращого, незвичного, хочеться побалувати рідних чимось добреньким.

І починаються пошуки в інтернеті.

На щастя, українськомовних кулінарних каналів стає дедалі більше. Ютуб-канал «Онишкевичі» блогерки з Тернопільщини пропонує цікавий рецепт маринованих огірків із зернятами гірчиці. В коментарях господині пишуть, що дуже добрий, кращий навіть, ніж із кетчупом, який багато років очолював огіркові хіт-паради.

Хрумкі огірки з гірчичними зернами мариновані

(рецепт з ютуб-канала Ірини Онишкевич)

На трілітрові банки огірків для маринованих потрібно:

- вода — 1,5 літра;
- цукор — 200 г;
- оцет — 200 мл;
- сіль — 75 г;
- листя вишні, смородини, хрону, кріп.

Огіркам обрізаємо хвостики, щільно складаємо в баночки, в яких уже лежить уся ароматна зелень і часник — по два великі зубки в кожній. Також кладемо по чайній ложці гірчичних зернят. Зверху щільно накладаємо огірки. Маринад доводимо до кипіння, відразу заливаємо в банки й накриваємо кришками.

На дно каструлі кладемо рушник, ставимо банки. Заливаємо гарячою водою, щоб рівень був вище половини банки, і стерилізуємо 10 хвилин від моменту закипання, після чого кришки закручуємо. Якщо кришки під ключ, банки треба перевернути, твіст-оф перевертати не потрібно, закутувати теж.

Огірки з цим рецептом виходять хрусткі, з перчинкою.

Квашені огірки (за рецептом бабусі Ірини Онишкевич)

Але ж треба ще, щоб були квашені огірки, бо як же без них — розсолник не зварити, і олів'є яскравішим виходить не з маринованими, а саме з квашеними огірками. Ірина пропонує рецепт своєї бабусі, тобто перевірений багато разів — місцевий, судячи з коментарів.

Баночки накладаємо так само, як і для

Квашені огірки.

Огірки з гірчицею.

Фото надані авторкою.

маринованих: хрін, парасольки кропу, листочки вишні й смородини. І часник, звісно, які ж огірки без часнику? Закладаємо огірки.

Беремо 1 л холодної води, розчиняємо в ній сіль — 1 столову ложку з чубчиком. Заливаємо цією ропю огірки. Накриваємо банки капроновими кришками й ставимо в прохолодному темному місці щонайменше на дві доби (можна й довше солити). Під банки треба тарілку чи тацю, бо сік витікатиме на стіл.

За дві доби огірки змінюють колір, на вигляд стають, як малосольні. Тепер розсіл із банок зливаємо в каструлю. У банках звільнилося місце, тож докладаємо до верху свіжими огірками — це для того, щоб огірки були гостренькі, але не перекислі. Покриваємо свіжими листочками вишні, смородини та кропом.

Розсіл доводимо до кипіння, збираємо піну й даємо покипіти пів хвилини. Гарячим окропом заливаємо огірки по самі вінця. Капронові кришки занурюємо в гарячу воду, а потім закриваємо баночки. Після цього виносимо їх у темне прохолодне місце.

Огірки з морквою по-корейськи

Хочеться екзотики? Таке в Ірини Онишкевич теж є — огірки з морквою по-корейськи. Готуються за цим рецептом дуже швидко.

- На 3 кг огірків:
- морква — 1 кг;
  - часник — 3 головки;
  - готова приправа для моркви по-корейськи — 25 г;
  - оцет — 200 мл;
  - олія без запаху — 200 мл;
  - цукор — 200 г;
  - сіль — 2 ст. л.

З цієї кількості овочів виходить 3,5-4 л огірків по-корейськи.

Розрізаємо огірки вздовж: маленькі надвоє, більші — начетверо.

Моркву натираємо на тертці для моркви по-корейськи, так вона гарно виглядає в банці й смакує зовсім по-іншому, ніж натерта на буряковій тертці. Якщо нема спе-

ціальної тертушки, можна моркву просто тонко нарізати. Складаємо у велику миску — щоб обмішати, і додаємо одразу сіль, цукор, готову приправу, олію та оцет. Кладемо подрібнений часник, можна скоригувати його кількість, якщо не любите гострого.

До речі, щоб подрібнити часник у часничодавці, його не потрібно чистити, досить лише помити. Прес сам усе зробить — через отвори виходить подрібнений часник, а кожухи залишаються всередині. Це дуже скорочує час приготування до консервації.

Добре перемішуємо моркву, додаємо до неї огірки. Залишаємо на 4 години, періодично помішуючи. За цей час огірки пустять сік. Тепер можна розкласти їх у банки й заливати соком.

Півлітрові баночки стерилізуємо 10 хвилин і закручуємо кришками.

Якщо не вистачило банок — не журіться, такі огірки можуть не чекати зими й стати чудовим доповненням до молодого картоплі на обід.

Салат «Ніжинський»

Хочеться згадати дитинство — зробить салат «Ніжинський». Такий виробляли на Чернігівщині. Ірина Онишкевич готує його за старим рецептом. Швидко і дуже смачно.

- Беремо:
- 2 кг огірків;
  - цибуля — 700 г;
  - сіль — 1 ст. л.;
  - кріп — пучок (50-100 г);
- З цієї кількості овочів виходить 3 л салату.

- У кожному банку 0,5 л кладемо:
- сіль — 1 ч. л.;
  - цукор — 1 ч. л.;
  - оцет (9%) — 2 ст. л.;
  - олія — 1 ст. л.;
  - лавровий листок — 1 шт.;
  - чорний перець горошком — 4-5 шт.

Чим добрі консервовані салати — для них можна брати овочі будь-якого розміру, і це не вплине на якість. Нарізаємо

Салат «Ніжинський».

огірки тонесенькими кружальцями від 1 до 3 мм завтовшки. Цибулю — теж тоненько, півкільцями. Змішуємо овочі в мисці, додаємо подрібнений кріп і сіль. Ретельно перемішуємо, накриваємо кришкою й залишаємо настоюватися щонайменше на півтори години (можна до трьох годин — закривати можна, коли буде зручно).

У чисті сухі півлітрові банки в кожному кладемо лавровий листочок і 4-5 горошинок чорного перцю, зверху накладаємо салат. Доливаємо трішки соку, який залишився на дні миски, кладемо по 1 чайній ложці цукру, по 1 чайній ложці солі, по 1 столовій ложці олії без запаху й по 2 столові ложки оцту.

Далі стерилізуємо: рушничок кладемо на дно каструлі, ставимо банки, прикриваємо кришками, наливаємо в каструлю води (температура не має значення, можна холодною, можна гарячою, яка є). Від моменту закипання стерилізуємо півлітрові банки 20 хвилин, літрові — 35-40 хвилин. Після закінчення цього часу банки закручуємо й перевертаємо, щоб так стояли, доки не охолонуть.

Салат із капусти на зиму

Ще один гарний мікс про запас, у якому також є огірки. Це теж рецепт із ютуб-канала Ірини Онишкевич.

- Беремо такі складові:
- капуста — 1,3 кг;
  - помідори — 1,5 кг;
  - огірки — 1 кг;
  - болгарський перець — 0,5 кг;
  - цибуля — 0,5 кг;
  - морква — 0,5 кг;
  - цукор — 100 г;
  - сіль — 80 г;
  - олія — 200 мл;
  - оцет (9%) — 100 мл.

Вказана вага — вже почищених овочів. Із цієї кількості виходить 10 півлітрових баночок салату.

Готуємо велику миску, щоб помістилися всі нарізані овочі, бо в маленькій буде незручно обмішувати. Якщо немає великої посудини — розділіть усе спочатку на дві частини. Коли овочі пустять сік, їхній об'єм зменшиться й тоді усе має поміститися в одній каструлі.

Капусту тоненько шаткуємо, болгарський перець нарізаємо смужками. Помідори подрібнюємо будь-яким способом. Огірки нарізаємо тоненькими кружальцями чи напівкружальцями — залежно від розміру. Моркву натираємо на тертці для шинкування по-корейськи — не надто довгою «лохшиною». Для цього моркву прикладаємо до тертушки впоперек, а не вздовж. Цибулю нарізаємо півкільцями.

Відразу додаємо сіль, цукор, олію та оцет, перемішуємо.

Ставимо на вогонь і тушкуємо 15 хвилин. Розкладаємо по банках салат, доливаємо соком. Півлітрові банки стерилізуємо 10 хвилин від моменту закипання води в каструлі.

Приготуйте огірки за цими рецептами — і взимку вам дякуватимуть рідні. І гості нахвалюватимуть найкращу господиню. ■

Ірина ЩУКІНА, завідувачка Меморіального будинку Лесі Українки у Музеї видатних діячів української культури

175 років тому народилася Олена Пчілка — Ольга Петрівна Косач, уроджена Драгоманова, — дослідниця і популяризаторка української вишивки, редакторка, дитяча письменниця, перекладачка і науковиця, мати шістьох гідних дітей, серед яких Леся Українка. Багатовекторність діяльності та масштаб особистості такі, що вистачає на багатотомні дослідження.

Цього разу наблизилися до маловідомого музичного аспекту творчої спадщини Ольги Петрівни Косач. Остання, цікава і не проста, знахідка була представлена на ювілейному вечорі «Олена Пчілка, яку ми не знаємо», що відбувся в Меморіальному будинку Лесі Українки Музею видатних діячів української культури у день народження письменниці.

Поезія Пчілки і «Серенада» Шуберта

Уперше прозвучали солоспіви Миколи Метнера з текстами Олени Пчілки. Вони не належали до числа забутих, як комусь подумалося, тут зовсім інше: два тексти, музичний і поетичний, вдалося поєднати в гармонійне ціле, тож з'явився твір, якого, власне, раніше не існувало. Дуже вдячна за копітку і натхненну працю заслуженій діячці мистецтв України, доцентці Київської муніципальної академії музики імені Рейнгольда Глієра Тамарі Коваль, її вихованкам Анастасії Іванішиній, Адель Шурубурі та концертмейстерці Ірині Махріній, лауреаткам міжнародних та всеукраїнських конкурсів.

Саме розуміння, що це можливо зробити, викликало неймовірне піднесення і захват! Чому? Про це — далі. А поки що передісторія.

Ще десять років тому в пошуках родзинки для музейного вечора виникла ідея припасувати текст поезії Олени Пчілки «На спогад Шубертової серенади» до мелодії першоджерела, дуже відомої всім «Серенади» Франца Шуберта. Одразу було знайдено ноту, поруч — на юпітрі старовинного музейного роялю Bechstein — прилаштовано збірник творів письменниці, й розпочалось музикування. Невдовзі стало зрозуміло, що слова майже ідеально еднаються з музикою (необхідно було лише зробити повтори певних фраз вірша), і почало набирати сили відчуття народження чогось нового, прекрасно знайоме тим, хто поринав у творчий процес. Не вірилося, що за стільки часу ніхто не зробив версії пісні Шуберта — Пчілки, адже вірш-спогад був надрукований іще в 1886 році! Такий твір знайти не вдалося, взагалі музичних творів на слова Олени Пчілки трапилося вкрай мало.

Однак вразило розмаїття відео і звукозаписів виконання «Серенади» славетними співаками різних поколінь і різними мовами: німецькою, італійською, іспанською, російською, ідиш (!). Українською — жодного. Дивували різнобарв'ям інструментальні обробки: від клавіси з мрійливою романтичністю і вишуканими тембровими сполуками до підкресленої експресії фламенко зі звуковими ефектами нашої доби.

Поезії і переклади

У мережевих пошуках виникло відчуття єднання лірики Олени Пчілки через музику Шуберта з великим світовим музичним мистецтвом. Було радісно від того, що відтепер «Серенада» Шуберта зможе звучати й українською!

Окрилена успіхом, я продовжила пошуки в архіві Олени Пчілки (він зберігається в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України) і натрапила на цікаві мені рукописи — українські переклади текстів трьох вокальних творів Мико-

ли Метнера: «Вальс», «Безсоння» та Impromptu.

Розшифрувала автографи, знайшла ноту, проте вже на «Вальсі» робота зупинилася, адже тільки початкові два куплети тексту Олени Пчілки органічно поєднувалися з музикою. Далі переклад не відповідав музичній побудові, і довелось визнати, що він може існувати як самостійний літературний твір, але злитися з мелодією йому не судилося...

Інші романи були настільки складними, що потребували значних зусиль і часу для здійснення задуму, і я вирішила тоді зупинитися на «Серенаді».

Пройшов вечір у музеї з презентацією української версії твору, пощастило видати і ноти (Олена Пчілка, «На спогад Шубертової серенади», Луцьк, 2015). Принагідно з вдячністю згадаю екдиректора Волинського краєзнавчого музею Анатолія Силока. Волинське телебачення підготувало фільм «Українська серенада Шуберту» (автор сценарію і режисер — Марія Андрушко), тож є можливість детальніше ознайомитись із цим проєктом.

Повторне звернення до рукописів Олени Пчілки у 2024 році дало інші результати. Маючи значно більше можливостей попрацювати з її архівом, я знайшла потрібний варіант тексту для мелодії Метнера у чернетці! Очевидно, коли тривав початковий етап роботи, музика вела перекладачку за собою. З часом складна мелодія підзабулася, а прагнення вдосконалити поетичну складову сконцентрувало всю увагу письменниці. Тож з літературної точки зору твір став досконалішим, а з музичної — втрапив відповідність до музичної першооснови.

Рятівна чернетка дала імпульс для подальшої роботи. Деяко з'ясувала з історії творів. Вокальний цикл Миколи Метнера «П'ять віршів Тютчева і Фета», ор. 37, до якого входять «Вальс», «Безсоння» та Impromptu, був написаний у 1918–1920 роках, відповідно, не датовані автографи перекладів були створені в останнє десятиліття життя їх авторки, а точніше, зважаючи на обставини, — у 1924–1929 роках.

Записи цих солоспівів у хорошому професійному виконанні (зрозуміло, мовою оригіналу) розбурхали емоції і зрештою допомогли поєднати мелодію Метнера зі словами Олени Пчілки. Складна, буремна, непередбачувана, сповнена глибокого драматизму і скорботи, ця музика не сла з собою дихання ХХ століття. Вона контрастувала з романтизмом «Серенади» Шуберта і не вписувалась в уявлення про Олену Пчілку як представницю старої школи, орієнтовану на класику і схильну до народництва. Ольга Петрівна Косач, маючи 75 чи навіть більше років, відгукнулася душею на таку музику, оцінила її мистецький потенціал і взялася робити переклади українською для своїх сучасників. Перекладала, щоб поділи-

ДО ДАТИ

Українізація була на ділі, а не на словах

Олена Пчілка робила переклади арій з відомих опер іноземних композиторів, щоб не звучала мова московитів

Олена Пчілка, 1899 рік.

Фото надане Музеєм видатних діячів української культури.

тися своїми думками і почуттями, які набували особливої виразності і зачіпали потаємні струни душі завдяки силі музики. Постає Олена Пчілка набувала іншого масштабу, адже її творчість поєднувала в собі різні епохи і стилі!

З домінуванням російського боролася все життя

Звісно, бентежило те, що першоджерело — російське, але ми не можемо переписати історію і вилучити певні факти з біографій українських діячів, вони є невід'ємною частиною історії. З домінуванням російського Олена Пчілка боролася все життя і в колоніальних умовах протиставила йому вірне служіння українській ідеї. Це був її свідомий вибір. Вона з радістю і властивою їй енергією зустріла жовтневий переворот, повалення царату, ці події «сповнювали Ольгу Петрівну надією на відродження Української держави», — писала її донька Ізидора Косач-Борисова. Але надії у тому часі не справдилися. Олена Пчілка важко переживала безправ'я, націоналізацію, багатовладдя 1917–1919 років, тотальну руйнацію світу, в якому жила... Вона не стала на позиції советських митців, лишилася вірною своїм переконанням.

Микола Карлович Метнер (1879–1951) також не прийняв нової влади й ідеології. Його не можна вважати тільки російським композитором. Хоча він народився, здобув освіту і певний час працював у Москві. В 1921 році Микола Метнер емігрував до Європи, мешкав у Німеччині і Франції, гастролював як піаніст в Америці, останні роки життя провів у Великій Британії, помер у Лондоні. Батьки композитора мали скандинавське походження.

Вокальні композиції Метнера, написані у 1918–1920 роках, віддзеркалили його тривожний стан, розчарування й зневіри. Зрозуміло, він підібрав відповідні за настроєм вірші Фета і Тютчева.

Олена Пчілка відгукнулася на суголосні її душі мистецькі твори. Беремо до уваги складені нею тексти, саме вони для нас важливі. У тих текстах відчувається підсумок її непростого життя і глибока філософічність.

Звертаємось до спогадів Ізидори Косач-Борисової, щоб зрозуміти, чому Олена Пчілка робила переклади слів у вокальних творах: «Мама розуміла, що офіційна українізація — це певний дипломатичний крок влади, але <...> охоче прикладала своїх зусиль, щоб українізація була на ділі, а не на словах».

А далі описано випадок, «дуже характерний для Олени Пчілки». Одна з оперних співачок хотіла виконувати арії з відомих опер іноземних композиторів російською мовою, бо перекладів українською не було. «Тоді мама взяла і зробила сама переклад (і, як виявилось, дуже вдалий переклад). Отож мусила тая співачка співати українською мовою».

І це був не єдиний випадок. Цілком імовірно, що і композиції Метнера звучали в ті роки українською.

Музичне обдарування з дитячих років

Успішне втілення таких задумів було можливим завдяки музичному обдаруванню Ольги Петрівни Косач. Вона мала чудову музичну пам'ять, з дитинства любила і знала безліч українських народних пісень. Відома її плідна діяльність на ниві музичної фольклористики як збирачки, дослідниці і репондентки народних мелодій.

Лише нещодавно здійснено її цілісний аналіз: Мікула Ольга, «Творчість Олени Пчілки і фольклор» (Ужгород, 2011).

Знаний фольклорист Климент Квітка у своїх дослідженнях називав й авторські пісні Олени Пчілки, складені в стилі народних: «Без тебе, Олесю» (надрукована М. Лисенком у збірнику як українська народна пісня), «Ой там на моріжку поставлю я хижку» (записана як народна самим К. Квіткою), а також центральну мелодію до драми Лесі Українки «Лісова пісня» (№ 8) — «Як солодко грає...» (цю мелодію Олени Пчілки на слова веснянки «Розлилися води на чотири броди» Лариса Косач чула від матері з дитинства, вважала народною і включила у додаток «Мелодії до гри сопілки в драмі-феєрії «Лісова пісня»). К. Квітку вражало дивовижне злиття музичного мислення Олени Пчілки з традицією українського пісенного фольклору.

Довгі роки недоступними для читача лишалися її п'єси для українського дитячого театру, в яких музичний фольклор становив солідне підґрунтя. Хто знав, що в доробку Олени Пчілки є навіть оперета? Що для дитячих п'єс вона сама придумувала мелодії? Про це детальніше можна прочитати у виданні: Олена Пчілка, «Український дитячий театр» (К.: Веселка, 2015).

Тож відкриття творчого доробку Олени Пчілки продовжуються! Є сподівання, що до кінця цього ювілейного року ми ще про них дізнаємося. Будемо раді, якщо знайдуться благодійники, готові надрукувати тексти-солоспіви Олени Пчілки. Так будуть збережені пам'ятки української культури і поповниться репертуар наших музикантів. ■

■ ВИСОКА НОТА

Наталія Стець: «Представили за сезон понад 1 тис. 120 концертів»

Музична керівниця Національної філармонії — про те, скільки звучить творів українських композиторів

Тетяна ПОЛИЩУК

Із вимушеними перервами через повітряні тривоги, однак із концертами аж 15 зарубіжних виконавців у період дії воєнного стану завершився ювілейний 160-й сезон у Національній філармонії. Виступам іменитих вітчизняних і закордонних митців не завадив навіть гуркіт генератора, який швидко вмикався, коли відключали електропостачання. І щоразу раптова темінь Колонного залу імені Миколи Лисенка підсвічувалася ліхтариками на люстрі, демонструючи незламність музикантів, котрих публіка підтримувала розумінням та оваціями.

Чим запам'ятається цей сезон, які плани на наступний — про це в розмові «Україна молода» з диригенткою Наталією Стець, музичною керівницею Національної філармонії України.

Три фестивалі та виступи 15 іноземців

■ **Пані Наталю, цей творчий сезон у вас тісно пов'язаний з Національною філармонією. Які найбільш знакові проєкти відбулися у сезоні 2023/2024?**

— Відбувся, зокрема, цілий парад гранд-програм, які викликали великий резонанс у меломанів, музикознавців та пересічних слухачів. Ми можемо пишатися трьома фестивалями, які відбулися: Kyiv Baroque Fest (у листопаді), Kyiv Spring Sound (у травні) та Soundtrack Ukraine — фестиваль музики українського кіно (у червні).

Нагадаю, що, крім Колонного залу імені Лисенка та «Музичного салону», Національна філармонія проводила концерти наших солістів на 20 майданчиках Києва. Загалом відбулося понад 1 тис. 120 концертів, серед яких 15 світових та всеукраїнських і київських прем'єр і 15 гастролів на нашій сцені іноземних артистів.

Для мене вже як музичної керівниці Національної філармонії України цей сезон став першим. На цю посаду прийшла у жовтні 2023 року, вигравши конкурс. І ця робота стала певним викликом, бо я — диригентка за фахом, а посада музичного керівника, окрім творчої складової, поєднує в собі багато системної, організаційної, менеджерської роботи, а також втілення багатьох стратегічних планів, які ми разом із творчою командою філармонії перед собою поставили. Це і розширення аудиторії, збільшення та урізноманітнення репертуару, залучення до творчих проєктів молодих талановитих митців, розробка та урізноманітнення дитячих програм та багато іншого.

■ **Під час війни щоденно постають виклики, які потрібно вирішувати. Як з ними справляєтесь?**

— Головним викликом залишається повномасштабна війна, розв'язана країною-вбивцею. Це суттєво впливає на відвідуваність, особливо якщо порівнювати з довоєнним та доковідним періодом. Під кінець сезону, в найактивнішу творчу фазу філармонії з великою кількістю подій та концертів, почастішали вимкнення електроенергії. З цієї проблемою ми навчилися жити і намагаємось підходити до неї з креативом, але інколи ставалося непередбачуване.

Останній концерт органної музики ми були змушені перенести двічі через відключення світла, адже головна окраса Колонного залу — наш орган — була під загрозою виведення з ладу. Бо в тих умовах, які ми маємо на сьогодні — без світла, з підсиленням генератора, — він працювати не може. Зараз ми робимо все для того, щоб у новому сезоні наш слухач зміг насолоджуватись ма-

гічними звуками органу без перешкод.

■ **Не раз відвідувачі концертів змушені були спускатися в укриття.**

— Дійсно, часто під час концертів лунали повітряні тривоги і ми змушені були переривати програми задля безпеки людей. Публіці доводилося чекати відбою, перебуваючи у нашому укритті — «Музичному салоні», який загалом працює як повноцінний концертний зал, а з березня цього року там проводять різні експериментальні концерти, цікаві лекції та медитації.

Попри блекаути і повітряні тривоги, ми можемо констатувати, що, крім постійних меломанів, нині з'явилося чимало нових слухачів, які тільки відкривають для себе світ високої музики, і це нас дуже тішить.

Майже 70 тисяч слухачів за сезон

■ **Скільки слухачів відвідали філармонію впродовж ювілейного сезону?**

— За цей сезон Національну філармонію відвідали майже 70 тисяч слухачів! У нас є певні категорії концертів для різного віку слухачів. Коли у зал багато молоді, то наші ведучі роблять мінілекцію про програму, особливості та інтерпретацію творів, які лунатимуть.

До прикладу, у травні виконували твір видатного австрійського композитора Арнольда Шенберга «Місячний П'єро», що вважається одним з найяскравіших зразків експресіонізму в музиці. Перед концертом у нас відбулася бесіда зі знаним українським композитором Олександром Щетинським. Він розповів про феномен композиторського генія Шенберга та особливості його твору і значення в історії музики, а після цього публіка пішла до зали і вже з глибшим розумінням могла послухати та оцінити цей твір.

До речі, Наталія Пономарчук, головна диригентка Київського камерного оркестру, також практикує неформальні дискусії перед своїми концертами та проводить бесіди зі слухачами.

■ **У минулому сезоні було презентовано чимало цікавих програм з творами українських авторів. Але публіка все-таки віддає перевагу концертам світової класичної музики. Чому?**

— Так, є така тенденція. Десь 60% слухачів обирають програми, де виконується саме класика, але це не є проблемою. Нашим завданням є не зменшення класико-романтичного сегмента, а його урізноманітнення. У Національній філармонії України кожен слухач повинен знайти для себе ту музику, яка для нього близька.

Проте ми хочемо розкривати більше граней сучасної та експериментальної музики для того, щоб знайомити слухача зі світовими музичними тенденціями, а також впроваджувати нові. В сезоні 2024/2025 ми будемо комплексно підходити до планування програм, як із національної спадщини, так і презентуючи твори наших сучасників. Нам є чим пишатися, але потрібно, щоб поряд з відомою класикою лунали й твори композиторів, які нині є голосом нашого сьогодення.

■ **Які ще плани на новий сезон? Ви не згадали про «Родинний альбом» Єжи Корновіча, який представили у 160-му сезоні. Проєкт створили спільно дві національні філармонії — Київська та Львівська, а ще «Київська камера» за підтримки Інституту Адама Міцкевича та Польського інституту в Києві. Прем'єри відбулися у столиці, а потім у Львові. Чи повторюватимете «Родинний альбом»?**

— Ми мріємо повторити цей проєкт у наступному сезоні. Автор «Родинного альбому», відомий польський композитор Єжи Корновіч, дуже сприяв виконанню цієї опери у двох філармоніях України, був присутній на постановках як у Києві, так і у Львові.

Цікавим є той факт, що він створив цю оперу для постановки в рамках фестивалю сучасної музики «Варшавська осінь», його ідеєю було написати оперу сучасною музичною мовою для дітей, щоб розвивати слухача для сприйняття сучасної музики з раннього віку. Ця тенденція є дуже близькою для мене сьогодні. Крім творів Єжи Корновіча, в цьому ж напрямі на новий сезон ми плануємо також концерти з музикою українських композиторів.

Ще нагадаю, що маестро 12 років очолював Спілку композиторів Польщі. Завдяки пану Корновічу народилися вагомий творчі фестивалі, де лунали твори сучасних українських і польських композиторів. Власне, пан Єжи є багаторічним очільником дуже відомого згаданого міжнародного фестивалю сучасної музики «Варшавська осінь», на який запрошує українських митців.

■ **Філармонії славиться концертним виконанням опер. Чи такі проєкти продовжуватимуться в наступному сезоні?**

— Так, ми плануємо представити низку камерних оперних постановок, бо для нас є важливим показувати на сцені різні музичні жанри. Ми не боїмося експериментувати, відшукувати шедеври й презентувати їх слухачам.

До речі, зайнявшись підготовкою до червневого Фестивалю музики українського кіно, ми

Наталія Стець.

Фото надане Національною філармонією України.

зрозуміли, що сегмент української музики у кіно є малодослідженим, ми ще й маємо дуже обмаль нотного матеріалу, точніше він майже відсутній. У наступному сезоні ми з командою плануємо більше дослідити цю тему та створювати програми, аби популяризувати музику, яка стала окрасою нашого кінематографа.

30 концертів у Японії та виступи у 25 українських містах

■ **У перший рік повномасштабного вторгнення рашистів в Україну багато наших музикантів виїхали за кордон і практично всі колективи мали проблеми зі штатними виконавцями. У філармонії, крім симфонічного, камерного і духового оркестрів, є ансамблі та солісти. Зараз вистачає музикантів? Чи потрібно запрошувати когось з інших колективів?**

— Ситуація складна, бо, крім того, що багато музикантів досі не повернулися на Батьківщину, є процес мобілізації чоловіків у лави ЗСУ.

Так, брак кадрів є досить суттєвим. Ця проблема стосується не тільки нашої філармонії, а й багатьох інших творчих колективів не лише Києва, а й усієї України. Ми розуміємо, що найголовніше завдання кожного українця сьогодні — це захист територіальної цілісності нашої держави, але водночас ми маємо докласти зусиль для того, щоб зберегти та розвивати культуру нашої держави, яка дуже довгий час перебувала в так званій окупації «великою рускою культурою». Для цього нам як ніколи потрібно гуртуватись і разом працювати на якісний результат.

■ **Нещодавно на сцені філармонії у Києві відбулася світова прем'єра Третьої симфонії «Любов» Богдани Фроляк, написаної на замовлення генерального директора Львівської філармонії, диригента Володимира Сивохи-па. Чи замовлятиме написання творів українським композитором столиця філармонія?**

— Дуже сподіваюсь на те, що в найближчому майбутньому професія композитора в Україні стане дуже престижною та високооплачуваною! На сьогодні маємо

гіршу ситуацію — в цілому музичний менеджмент в Україні відсутній. Від того найгірше композиторам, бо для того, щоб розвиватись, удосконалювати свою техніку і масштабуватись, композитору недостатньо лише бажання писати.

Загалом, це проблема всієї системи, яку потрібно змінювати. Важливо про це говорити й рухатись у напрямку змін кожному на своєму місці. Зі свого боку ми збільшуємо відсоток виконання музики молодих українських композиторів на сцені Національної філармонії. Також уже маємо деякі домовленості з відомими українськими композиторами про активну співпрацю. Це стосується проєктів органної, симфонічної музики та малих складів ансамблів.

■ **Розкажіть про гастрольну діяльність НФУ, українські та закордонні виступи.**

— Гастролі Україною наших митців відбулись у 25 містах та містечках. Гру наших музикантів чули в Японії, Великій Британії, Данії, Латвії, Литві та Польщі. Хоча під час війни важко заздальді планувати концерти та програми.

Навіть у прифронтових зонах ансамблі та солісти дають концерти. Наші митці виступали в межах проєкту «Філармонія нескорених», а також долучилися до проєкту «Мистецька фортеця» і брали участь у концертах у Харкові та Харківській області. Активно долучалися до проєкту «Культурний фронт», організований спільно з Міністерством культури та інформаційної політики України за підтримки Донецької державної адміністрації.

З великим успіхом Симфонічний оркестр Національної філармонії під орудою Миколи Дядюри та соліста-піаніста Станіслава Гумінюка виступали у великому турне по Японії. Відбулося 30 концертів у багатьох містах: Токіо, Осака, Саппоро, Фукусіма, Нагано, Фукуока, Хіросіма тощо. У програмі поряд із західноєвропейським репертуаром виконували й знаковий твір нашого класика сучасності — «Гуцульський триптих» Мирослава Скорика. ■

Вікторія КОТЕНОК,
Валентина ГРИГОРЕНКО

Наближається до фіналу як завжди кількоетапний, уже шостий, Всеукраїнський театральний фестиваль-премія «ГРА». Цього року в короткий список потрапило 13 театральних колективів із п'яти міст: Київ — 6 вистав, Львів — 4, Харків — 2, Одеса та Івано-Франківськ — по одній. 12 постановок належать до репертуарів державних та комунальних театрів, а дві створені незалежними театральними і танцювальними колективами. Роботи Національного академічного українського драматичного театру імені Марії Заньковецької представлені у двох номінаціях.

«Війна диктує свої правила, і ми мусимо до них підлаштуватися», — каже Богдан Струтинський, директор «ГРА», очільник Національної спілки театральних діячів України. — Дякуємо нашим воїнам, без яких проведення фестивалю-премії було б просто неможливим. Попри регулярні обстріли, вимкнення електрики, експертам протягом майже 5 місяців вдалося переглянути 34 вистави лонгліста у 10 містах країни. Тільки уявіть собі, у межах «ГРА» відбулося 83 покази!».

Переглядали вистави і формували шортліст 10 українських фахівців та фахівчинь театального, музичного, перформативного та хореографічного мистецтва з трьох міст країни, які увійшли до експертної ради шостої «ГРА». Її очільниця — відома театрознавиця Ганна Веселовська.

Голова експертної ради коментує: «Із шести претендентів у номінації «За найкращу драматичну виставу» до шортліста увійшло дві вистави: «Візит» Давида Петросяна столичного Національного театру імені Івана Франка та «Вороги» Максима Голенка Львівського національного театру імені Марії Заньковецької. На перший погляд, ці дві прорвалися вперед, здолавши кожний принаймні чотирьох конкурентів. Але це тільки здається, бо йдеться не про турнір однак, а про парні змагання. Фактично в цій номінації було три пари гравців: литовська Йогубас Бразіс—Андря Кавалаяускайте («Мертві без поховання»/«Сон літньої ночі»); Давид Петросян—Давид Петросян («Візит»/«Земля»); Наталія Сиваненко—Максим Голенко («Піна днів»/«Вороги»). І до фіналу з кожної пари мав вийти сильніший, тобто змагалися три лідери, і ними виявилися Петросян (№1) і Максим Голенко».

Експертка Людмила Олтаржевська додає: «Традиційно найчисельнішою у цьогорічному фестивалі стала номінація вистав малої сцени. А якщо розглядати заявників не за категоріями, а загальним списком, то таких переважна більшість. У лонглісті VI Всеукраїнського театального-

■ ЧАС «Т»

Театральний капітал

Вистави п'яти міст увійшли до короткого списку фестивалю-премії «ГРА»

У межах шостої «ГРА» вже відбулося 83 покази вистав.
Фото надане НСТДУ.

го фестивалю-премії «ГРА» номінація «За найкращу камерну виставу» була представлена вісьмома спектаклями, до шортліста увійшло чотири — найбільше серед інших категорій. Отже, на свій вердикт від міжнародного журі очікують дві київські вистави, по одній з Одеси та Львова. І я вже зараз по-доброму заздрю, а водночас співчучую колегам, адже їм доведеться обирати серед дуже різних, самодостатніх, цікавих, наповнених емоціями, метафорами, сенсами спектаклів».

Змагатимуться: «1900-й. Легенда про піаніста» Одеського музично-драматичного театру імені Василя Василька, «Довірливі розмови» Українського малого драматичного театру, «Кортес» київських «Золоті воріт» та «Клуб «Зневіра», створений Львівським театром імені Лесі Українки.

Великою перемогою українського мюзиклу та його справжнім утвердженням як повноцінного жанру в українському репертуарі у двох іпостасях називає експертка Юлія Бентя потрапляння у шортліст музичних вистав: для дорослої аудиторії — «Тигролови» і дитячої — «Піноккіо». Музикознавиця уточнює: «Йдеться про вистави за щойно створеними лібрето і партитурами, серед їх авторів бачимо знайомі і зовсім нові імена. Формуються нові творчі команди, без чого появу музич-

ного «годинникового механізму» важко уявити. У «Піноккіо» це лібретист Дмитро Тодорюк, композитор Борис Севастьянов, режисер Віталій Пальчиков; у «Тигроловах» — лібретисти і композитори Кирило Бескоровайний, Антон Гуманюк, Богдан Решетлов плюс режисер Сергій Павлюк. І головне. Я згадую «гучні» прем'єри українських мюзиклів двадцятилітньої давнини, на які продюсери заледве могли відшукати професійних виконавців для головних ролей. Теперішні обидві вистави шортліста мають блискучі виконавські склади, і це штатні артисти Київської муніципальної опери на Подолі і Київської національної оперети».

Експерт Роман Лаврентій розповідає, що у номінації «За найкращу виставу-рефлексію на події російсько-української війни» змагалося п'ять достойних вистав, кожна з яких представляла по-своєму неординарну і правдиву рефлексію. Перелічує: «По-брехтівськи болісний зріз її передумов і перших днів захоплення росіянами Донеччини у 2014 році («Доця», Театр ім. М. Заньковецької, Львів), непростий досвід перебування в окупації після 24 лютого 2022 р. («Борці», Театр імені Михайла Старицького, Хмельницький) чи життя у статусі біженця («Зелені коридори», Театр на Подолі, Київ), аж до відсторонених, але дуже відвер-

тих рефлексій над тим, що становить осердя нашої національної ідентичності під час війни («Військовий концерт», Театр драматургів, Київ), чи розважань, як і чим житиме наше суспільство після війни («Величне століття. Веселе», Театр імені Ольги Кобилянської, Чернівці)...».

Завдяки цілісності художнього рішення, сміливості постановочної команди, чітко заданим меседжам, каже експерт, на перше місце у цій номінації вийшла львівська «Доця». Натомість думки експертів щодо інших вистав розділилися, а відтак їм не вдалося набрати необхідну кількість балів. «Хочеться відзначити кожну з цих сценічних рефлексій — за їхню чесність із глядачем і трепетну віру в перемогу України!» — каже Роман Лаврентій.

«До довгого списку в різних номінаціях увійшли як подібні, так і геть різні за естетикою та масштабом постановки, — розповідає експерт Олексій Паляничка. — Часом потрібно було оцінювати зовсім не схожі між собою вистави, які, радше, вартувало б віднести в різні категорії. Та ці категорії в результаті лишилися б з єдиним претендентом. Тому часом це був виклик».

Кожен із членів/членкинь журі мав свої критерії, за якими він чи вона визначали, що має потрапити в короткий список. Не можу говорити за всіх експертів/експерток, але серед моїх критеріїв були наступні.

Перше — цінності, які репрезентуються у виставі (завичай відштовхуюся від емансипативних цінностей та цінностей Революції гідності, адже вважаю, що вони й досі формують наше громадянське суспільство). Наступне — як декларативний текст вистави працював (не працював, заперечував) із локальним контекстом. Третє — «новаторство», хотів би сказати я, але тут, радше, йдеться про відмову від радянської естетики, відхід від самодіяльності. Ну і, звичайно, це якість вистави, добре упорядкування її компонентів, я б сказав, відчуття стилю, якщо так узагалі можна висловлюватися. Певно, що це не всі критерії, але вони були основними.

В результаті, не завжди можу сказати, що пройшли умовно «кращі» вистави. Адаже поняття «кращого» виглядає дуже розмитим і завжди залежить від культурного капіталу того, хто має владу оцінювати. Тому, споглядаючи короткий список, можна розслабитися: за інших членів експертної ради цей список виглядав би дещо інакше».

За словами Богдана Струтинського, до організаторів фестивалю-премії звернулося кілька експертів з-за кордону, які хочуть і готові приїхати на фінал «ГРА» у листопаді. Засновницею та організаторкою українського театального «Оскара» є Національна спілка театральних діячів України. ■

■ СТОЛИЦЯ

Між світлом і темрявою

Академія танцю імені Сержа Лифаря представила магію «Болеро» і ритми українського оптимізму

Володимир КОРНІЧУК,
заслужений журналіст України

У нещодавньому звітному концерті учнів та студентів Київської муніципальної академії танцю імені Сержа Лифаря, який відбувся на сцені Національної опери України, переважали великі фрагменти з балетів української і світової хореографічної класики. Зокрема, варіації й адажіо з балетів «Лілея» Костянтина Данькевича, «Лісова пісня» Михайла Скорульського, «Баядерка» Людвіга Мінкуса, «Кармен» Жоржа Бізе, «Жізель» Адольфа Адана.

Але найбільше враження справила на столичного глядача нова постановка одноактного балету Моріса Равеля «Болеро» у сценічній інтерпретації педагога Академії танцю, заслуженого артиста України Дмитра Клявіна. Концепція проєкту — заслуженого працівника культури України В'ячеслава Коломійця, балетмейстер-репетитор Надія Ятченко, візуальне оформлення Марії Дуки за ідеєю заслуже-

ного діяча мистецтв України Андрія Лягуценка.

В анотації концертної програми постановником балету Дмитром Клявіним, лауреатом державної премії України імені Анатолія Шекера, зазначено, що у світовій хореографії знайдеться незначна кількість балетів, які часто «повертаються» на сценічні підмостки, незважаючи на час їх створення. Саме так відбувається і з шедевром Моріса Равеля «Болеро», що й не дивно, адже правічна тема боротьби світла і темряви завжди хвилювала людство. Ця тема закладена в основу балету, в якому геніально розкрито композитором через змагання Мелодії та Ритму, що будять творчу уяву численних поколінь балетмейстерів.

І хоча Мелодія в музиці «Болеро» одна, але вона у своєму розвитку має різну силу вияву, яка знайшла своє відображення у представленій хореографії, де перед глядачем постають чотири іпостасі Мелодії, кожна з яких дарує свій відтінок чи то

Малюнок Пабло Пікассо «Молода дівчина» у сценографії балету.
Фото Марії ДУКИ.

колір прочитання і пізнання. А вже в центрі цих відтінків-кольорів і знаходиться той невблаганний Ритм, який є збурювачем та суддею в боротьбі за досконалість: кордебалет лиш повторює (репрізує-рефреном) кожну з граней характеру Мелодії і водночас є спостерігачем за тим, чи ж буде перемажець у цьому змаганні.

У постановці задіяний, зокрема, ще й малюнок Пабло Пікассо «Молода дівчина», який слугує своєрідною сценографією балету і в якому відтворені всі чотири відтінки-кольори, що й відповідають сьогоднішнім українським реаліям-лихоліттям. Зосібна, зелений, блакитний, рожевий і бордовий. Хоча бордовий колір

нині переважає, якщо подивитися на мапу багатостраждальної України під час повітряних тривог і ракетних обстрілів.

Сумніву в тому, що світло здобуде перемогу, немає. Таку відповідь показує оптимістичний фрагмент з балету видатного грецького композитора Мікіса Теодоракіса «Грек Зорба» у хореографії Лорки Мясіна та у виконанні студентами I-III курсів відділення народної і класичної хореографії та студентами III-IV курсів бакалаврського рівня вищої освіти. Як, зокрема, і солістів Володимира Талайка і Валентина Шевченка (робота заслуженого артиста України Вадима Сабодаша і Володимира Прянчицького). ■

■ ФУТБОЛ

Із позитивною енергетикою

Для виходу в «плей-оф» Олімпіади вітчизняній футбольній збірній в заключному матчі групового раунду потрібно було перемогти Аргентину

Григорій ХАТА

Уперше делегувавши збірну на олімпійський футбольний турнір, український футбол на власному досвіді відчув справжній характер літньої лихоманки. Раз на чотири роки в найбільш спекотну пору футболістам випадає грати у збірних на чемпіонаті Європи й Олімпіаді, а разом з клубами — вирішувати питання підготовки до сезону та боротися в єврокубковій кваліфікації. І, звичайно, за браком кадрів і «виробничих потужностей» не завжди клубам вдається закрити всі ці потреби. У ФІФА вважають, що саме олімпійський турнір можна обійти стороною, й дозволяють без будь-яких пояснень футболістам ігнорувати ці змагання.

В олімпійській збірній України вже не раз бідкалися через те, що в її складі на дебютних Іграх відсутні молоді та талановиті вітчизняні футболісти. Поразка «синьо-жовтих» збірній Іраку на старті групового раунду олімпійського турніру, мабуть, стала справжнім шоком для футбольної України. Однак, граючи на ОІ-2024 в умовах серйозного кадрового дефіциту та відчуваючи на собі серйозний психологічний тиск, стартова невдача команди Руслана Ротаня не виглядає такою вже й сенсаційною.

«Ми програли Іраку через дитячі помилки. Маємо прийняти цей результат і рухатися далі», — прокоментував невдачу Ротань

Звісно, у Франції українській олімпійській збірній не вистачає динамівської та «шахтарської» молоді. З нею

команда Ротаня мала б багато більше можливостей та потенціалу. Утім футболісти «Динамо» нині переймаються матчами кваліфікації Ліги чемпіонів (у першому поєдинку другого раунду відбору ЛЧ «біло-сині» розгромили «Партизан» із Сербії — 6:2), а гравці «Шахтаря» зайняті підготовкою до нового сезону, в якому на них чекає захист чемпіонського титулу та участь в основному раунді суперліги (у заключному матчі першого збору «гірники» розписали мирову — 2:2 — із загребським «Динамо»).

А вітчизняні ж олімпійці, після важкої перемоги в другому турі над збірою Марокко, тим часом фокусувалися на вирішальному поєдинку групового етапу проти команди Аргентини.

Перед заключним ігровим

Перемогу над збірою Марокко «синьо-жовті» вирвали на восьмій доданій до основного часу хвилині.
Фото з сайту uaf.ua.

туром у групі В усі чотири команди мали по три очки. При цьому за додатковими показниками українська збірна посідала третю сходинку, відтак конкурентів «синьо-жовтих» у боротьбі за вихід до «плей-оф» (і аргентинців, і марокканців) у третьому турі влаштували нічийні результати. «З Аргентиною потрібна тільки перемога, і це факт. І Аргентина буде фаворитом, теж факт. У цьо-

му матчі все залежить від нас. Проте нам буде вдвічі складніше, ніж із Марокко. Головне, щоб команда змогла добре відновитися», — наголосив головний тренер олімпійської збірної України.

У переможному матчі проти Марокко (2:1) українські футболісти близько 30 хвилин другого тайму грали в меншості. «У тому матчі хлопці залишили багато енергії, емоцій, сил,

тому нам потрібно на всіх рівнях — ментальному, фізичному — відновитися, аби у грі з аргентинцями виглядали якомога свіжішими», — зауважив Ротань. Очільник УАФ Андрій Шевченко пообіцяв, що на гру проти Аргентини вітчизняні футболісти вийдуть добре мотивованими, відтак сподівався, що вони зможуть використати свій шанс і продовжать у Франції свій турнірний шлях. ■

Юлія ШИПУНОВА
Париж

Під час Олімпіади-2024 у Парижі діє Український павільйон в Парку Націй, створеному на час проведення спортивних ігор у самому серці Parc de La Villette. Це поряд з понад десятком таких центрів інших країн Європи.

У Трабендо, відомому концертному залі на півночі французької столиці, який більше звик до джазових концертів, наразі все в синьо-жовтих кольорах та фотографіях спортивної інфраструктури, зруйнованої в Україні у період повномасштабної російсько-української війни. Відвідувачів зустрічають кілька рядів трибун із харківського стадіону «Сонячний», який було зруйновано країною-агресоркою наприкінці лютого 2022 року.

«Понад 480 українських спортсменів та тренерів загинули з початку війни під час обстрілів або на полі бою. Зруйновано сотні спортивних об'єктів. Багато спортсменів були змушені виїхати, щоб мати можливість готуватися до Олімпійських ігор у прийнятних умовах. Франція прийняла майже 200 з них на свої тренувальні бази», — зазначив під час відкриття Українського дому в Парижі Volia Space міністр молоді та спорту України Матвій Бідний.

Міністерство спорту Франції виділило бюджет на суму один мільйон євро на допомогу українським спортсменам, 140 з яких зуміли кваліфікуватися на Олімпіаду в Парижі (у Токіо в 2021 році було 155). До слова, облаштування українського павільйону також було зроблено за фінансової підтримки уряду Франції.

«Три тисячі годин тренувань були запропоновані семи командам з України, — заявила міністр спорту та Олімпійських і Паралімпійських ігор Франції

■ МИ ВИСТОЯЛИ!

Воля до перемоги

Уперше за всю історію участі нашої країни в Олімпійських іграх відкрито український дім Volia Space

Амелі Удеа-Кастера. — За вами стоять усі французи. Ми будемо підтримувати вас до остаточної перемоги».

Очільник НОК України Вадим Гутцайт в емоційній промові зазначив: «Для нас було дуже важливо зберегти спорт. Зберегти всіх українців. І завдяки нашим Збройним силам, нашим людям — ми вистояли. Я хочу подякувати всій світовій спортивній спільноті за підтримку. Для нас це було важливо, тому що ми на той час не знали, будемо ми брати участь в Олімпіаді чи ні. Пройшов час, зараз ми бачимо — російської збірної тут немає, білоруської збірної тут немає. Весь світ побачив український прапор, українську збірну, спортсменів. Ми ще раз нагадали всьому світу, що ми вистояли, що ми йдемо до перемоги».

До 10 серпня на відвідувачів Volia Space очікує дуже насичена програма. Зокрема, зустрічі з видатними українськими спортсменами та спортсменками, дизайнерами, режисерами, фотографами, представниками олімпійської збірної. За цей час відвідувачам продемонструють понад десяток фільмів про події в Україні, показуватимуть виставки ук-

У Парижі виставили кілька рядів трибун з харківського стадіону, який було зруйновано росією в лютому 2022 року.

Фото Юлії ШИПУНОВОЇ.

раїнських та європейських фотографів, пройдуть дискусії, майстер-класи та концерти. Все це — потужна промоція. Бо світові регулярно потрібно нагадувати, що в Україні триває війна.

Відтак український павільйон має

стати головним культурним і медійним хабом України на Олімпійських іграх та центром підтримки нашої команди, гасло якої на цій Олімпіаді — «The Will to Win», тобто — «Воля до перемоги». ■

Ольга Харлан
українська шаблістка«У кожного з нас є своя історія, але я сподіваюся, що ця медаль принесе
моїй країні радість, надію, і, якщо ви побачите останню можливість, ніколи
не здавайтесь».

■ ІГРИ-2024

«Робила те, що вмію»

Першу медаль Олімпійських ігор у Парижі для української збірної принесла легендарна шаблістка з Миколаєва

Григорій ХАТА

Упродовж двох перших днів на Олімпіаді в Парижі йшов дощ. Спочатку він намочив гостей та учасників церемонії відкриття, далі змусив організаторів переносити на наступний день стартові змагання з тенісу. Через рясні опади під загрозою зриву опинився плавальний етап у триатлоністів у Сені, оскільки після зливи у річці суттєво зріс рівень її інфекційного забруднення і їм не дозволяють проводити тренувальні запливи.

Не дуже ясна й радісна атмосфера панувала в перші дні в таборі української олімпійської збірної, адже цілій низці наших іменитих та титулованих спортсменів не вдалося реалізувати свої медальні амбіції.

За межами фінальної сесії у змаганнях з кульової стрільби на дистанції 10 метрів опинилася досвідчена олімпійська мульти-медалістка Олена Костевич, для котрої це шості за ліком Ігри.

На ранній стадії припинила боротьбу за медалі, отримавши в 1/8 фіналу дискваліфікацію за три попередження («шидо»), бронзова медалістка Токіо-2020 Дар'я Вілодід.

Відчутна помилка Олексія Середи, допущена ним під час п'ятого стрибка у синхронних баталіях на 10-метровій вищці, позбавила його дуету з Кіріллою Болухом олімпійської «бронзи» (їхній дует у 2023 році мав статус віцечемпіонів світу).

Достроково, не подолавши кваліфікацію на 800 м вільним стилем, вибув із медальних перегонів дворазовий призер літніх Ігор у Токіо, володар олімпійського рекорду на 800-метровці Михайло Романчук.

Не витримали темпу медальної гонки й наші спортивні гімнасти, котрі по ходу командних змагань йшли другими, але в підсумку обмежилися п'ятим результатом.

Що казати, українські олімпійці в Парижі змушені долати неабиякий моральний прес. Але до вечора третього змагального дня хмари над українським табором вдалося розвіяти миколаївській фехтувальниці Ользі Харлан.

Щоправда, під час її виступів у індивідуальних змаганнях шаблісток до вітчизняних уболівальників кілька разів також наблизився емоційний «циклон».

Першу хвилю розпачу Ользі та її шанувальникам довелося витримати в півфіналі, коли у лідерки вітчизняного фехтування абсолютно нічого не клеїлося в матчі проти першого номеру посіву, господарки турніру

Сари Бальцер — 7:15.

Практично майже втратили медальний оптимізм українські шанувальники спорту й матчі за «бронзу», в якому Харлан поступалася — 5:11. Утім у якийсь момент під куполом величного паризького «Гранд Паласу» сталося просвітлення й неймовірним чином українка знайшла в собі сили, щоб наздогнати й на один бал випередити кореянку Чой Себін — 15:14.

«Як мені це вдалося зробити? Не знаю. Я перестала все обдумувати. І просто почала робити те, що вмію», — так прокоментувала своє пробудження в матчі за «бронзу» Харлан.

Аналізуючи свій змагальний шлях до п'ятої в кар'єрі олімпійської нагороди, 33-річна миколаївка розповіла, що по ходу турніру їй постійно до-

Плавець Михайло Романчук і тенісистка Еліна Світоліна були прапороносцями в українській збірній на церемонії відкриття Олімпіади-2024.

Фото з Інстаграму.

У матчі за олімпійську «бронзу» з різницею в один бал Ольга Харлан здолала кореянку Чой Себін.

Фото з сайту news.liga.net.

водилося долати різноманітні ментальні бар'єри.

Утім витримала вона й передстартовий мандраж, і страх повторення історії з поразкою в першому колі олімпійського турніру в Токіо-2020, і, що важливо, зуміла вона оговтатися після болючої поразки у півфіналі, а також переломити хід поединку за бронзову медаль.

«Яка б медаль не була, вона для мене золота. Бо враховуючи те, де зараз перебуває наша краї-

на, через що ми проходимо, через що проходить кожен спортсмен, який тут представляє нашу країну... Це не передати просто. Це дуже важко. Я присвячую медаль всій Україні. Присвячую це нашим захисникам і захисницям. Я присвячую це тим спортсменам, які не можуть сюди приїхати, бо їх убила росія», — емоційно сказала Харлан.

Важливість бронзового успіху Харлан у Парижі відзначив і президент України Володи-

мир Зеленський: «Вітаю з перемогою! Кожен успіх українців і українок додає сил усім нам».

Нагадаємо, що свою першу олімпійську нагороду (командне «золото») Ольга здобула в 2008 році в Пекіні. Далі була «бронза» в особистих змаганнях у Лондоні-2012, командне «срібло» та індивідуальна «бронза» Ріо-2016. Матиме Ольга Харлан можливість поборотися за нагороди у командній першості й у Парижі. ■

